

მთავრობის განცხადება

საქართველოს მთავრობის განცხადება

„მთავრობის“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. ადრესი: თბილისი, ნიკოლოზ ქ. № 44.

რედაქცია ღირს ყოველ დღე: დილის 10 საათ. ზუგდიდის 1 საათამდე, და საღამოს: 6 სათ. 7 საათამდე.

№ 25. თბილისი, 11 ივნისი, 1905 წლის. № 25.

14 ივლისს დაბა ხონში დაბრუნდნა
საზღვრული წიგნის და პანაშვილი

ალექსანდრე მუსხელიძის
მოსახსენებლად, რასაც აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ განსვენებულის მეტელე **ქიანო**, დედ-მამა: თ-ლი **პრიგოლ სიმონისა** და **მარიამ პრიგოლს ასული ფულუქიძე** და მძიღვნი: **გენ. ნინო ჩიქოვანისა** და **კ. მარიამ დალიანისა**.

ხონარსი: საზღვრული კითხვის გამო. — ალექსანდრე მუსხელიძის საფლავი. — წერილები და დევეშები ალ. მუსხელიძის გარდაცვალების გამო რედაქციის სახელთან. — სხვა-და-სხვა ამბები. — დაბა-სოფლის ამბები. — რუსეთის ქრონიკა. — უცხოეთის ქრონიკა. — დრონი იცვლება, ანუ მწარე ფიქრები (სამი მონოლოგი). ნ. ახიანისა. — ურბანო-განთავისებები. — ბურჟუა და პროლეტარი (თარგმანი). ბ. ივანი გომართლის წერილის გამო. — ჩემი შთაბეჭდილებანი, პროლეტარიატი, ლიბის. — დედააკი და მისი ეკონომიური მდგომარეობა, კლარა ცეტინისი (გაგრძელება). — წერილები რედაქციის მიმართ.

საზღვრული კითხვის გამო

ჩვენ არა ერთხელ გვითქვამს, რომ ავარჯლი საკითხი იმგვარი საკითხთაგანია, რომელიც დღეს ყველაზე უფრო გამწვავებულია. ჩვენი გლენ-კაცობა დიდი ხანია იტანდა ათასგვარ გაქირვებას და შევიწროებას, დიდი ხანია იგი მოკლებული იყო ადამიანურ ცხოვრებას. არ იყო არავითარი კანონი, რომელსაც გლენ-კაცის პიროვნების დაცვა შეძლებოდა; არ იყო არც ერთი დაწესებულება; რომელსაც მისი კეთილდღეობისათვის ზრუნვა ჰქონოდა დავალებული. გლენობის დროებით დაბრუნებას იმ გარემოებამაც შეუწყო ხელი, რომ თანამედროვე ცხოვრების პირობებმა პირველი ალაკი ქალაქს არგუნა და სოფელი კი შედარებით დაქვეითდა. როგორც მრეწველობის და აღმშენებლობის, ისე გონებრივი განვითარების ცენტრი ქალაქი შეიქნა: მაშინ როცა ქალაქი თან და თან იზრდებოდა, როგორც ქონებრივად, ისე გონებრივად, სოფელი ისევე ძველ პირობებში რჩებოდა; იქ ისევე ძალაში იყო ბატონობის დროიდან დარჩენილი წესები. რასაკვირველია, სოფლის მუდრო ცხოვრება ირღვეოდა, თუმცა ძლიერ იშვიანათო, რაიმე კერძო ამბობებია, ე. ი. ერთი ან რამდენიმე გლეხის მემამულესთან შეტაკება, მაგრამ ჩქარა ცხოვრება ისევ ძველ კალაპოტში ვარდებოდა. ამავე დროს გლენ-კაცობის უმეტესი ნაწილია ნივთიერი მდგომარეობა სულ უფრო და უფრო უარესდებოდა და ეცემოდა. რაც დრო გადიოდა გლენობის უმრავლესობა სულ უფრო და უფრო ხდებოდა დამოკიდებული მემამულეებისაგან. სახან-სათესი მიწა, საბაღაზე, ტყე, წყალი, ურთობისით გლენ-კაცს სიკაცხლე არ შეუძლია, მისთვის სულ უფრო და უფრო ძნელი მისაწოდში

ხდებოდა, გინაიდგან შეამულეები თან და თან უმატებდნენ და მალა წვედენ ლალას, იჯარას და ყველა სხვა გადასახადს და ბეგარას. ასე გვეგონებოდათ, რომ ამ მომატებას საზღვარი აღარ აქვს. სიმართლე მოითხოვს ვთქვათ, რომ ასეთი შევიწროება, ასეთი აღვირ-ახსნილი ექსპლოატაცია ყოველგან ერთნაირი როლი ყოფილა: ზოგან გლენ-კაცობა უფრო მეტ გაქირვებას იტანდა, და ზოგან ნაკლებს, იმის მიხედვით, თუ როგორი იყო მისი გასაქირი; რამდენათაც მეტ საქირვებას გრძნობდა გლენ-კაცობა კერძო მემამულეების მიწა-ადგილში, იმდენათ უფრო სამშობო ხდებოდა მისთვის პემამულეებთან საქმის დაქერა.

როგორც ზევით ვამბობდით, გლენების მდგომარეობა მწვავდებოდა, დახსნა კი არსაიდან ჩანდა. დიდ ხანს იყო ეს ასე, ე. ი. მანამდის, სანამ ქალაქის მუშების ბრძოლამ კავიტალისტების და მთელი თანამედროვე ბურჟუაზიული წესწყობილების წინააღმდეგ სოფელშიაც არ შეაშუქა, სანამ მუშებს დიდებული მოძრაობა გლენებშიაც არ გადავიდა და ისინიც არ გამოაღვიძა. და აი მიყრუებულ სოფლებში დაბეჩავებულ და გაჩინავებულ გლენებში დიიწყო მოძრაობა ყველა იმათ წინააღმდეგ, ვინც დღემდის გლენებს ავიწროებდა და ჩავრავდა. დაწყებული ერთ კუთხეში ეს მოძრაობა ჩქარა მოედვა მთელ მხარეს. ამას არაკინ არ მოელოდა, და ამიტომ რა გასაკვირველია, რომ ყველა გაბატონებული კლასებისათვის და იმათთვისაც, ვინც იმათ ინტერესებს იცავს, ეს მეტათ საშიშარი შეიქნა. აშკარა იყო, რომ გლენების წინააღმდეგ უსასტიკეს ზომებს მიიღებდნენ და არაფერს არ დაზოგავდნენ, ოღონდ კი მოძრაობა ჩაქრათ. და აი გლენებს გამოუცხადეს ომი, იმათ წინააღმდეგ იხარეს ყველა ზომებით, რომლებიც დაკლილი ქონათ, ე. ი. დატუქსეა, გამათრახება, დატყვევება, ციხე, ციხიბირი და ბოლოს ეგზიკუტია. მაგრამ ყოველივე ეს ამათ შეიქნა. ამიტომ ეხლა სხვა ზომებს მიმართეს: იწყეს გლენების დამშვიდება სხვა და სხვა გვარი შედევითის დაპირებით; დაუწყეს იმათ ლაპარაკი იმაზე, რომ მართალია ისინი გაქირვებული არიან, მაგრამ ამისთვის მთავრობა მუდამ ზრუნავდა და ახლაც ზრუნავს, რომ საქირაოა ხელოთ იმათი დამშვიდება, რომ მან უფრო გულმოდგინეთ და უფრო ენერგიულათ მოკლოს ხელი იმათი მდგომარეობის გაუმჯობესობის საქმეს. მაგრამ გლენებმა აღარც ეს დაიჯერეს. იმათი აზრით დღეს მართო სიტყვები აღარ კმარა, საქირაო საქმით გვაწვენოთ, ნამდვილათ დავნახოთ, რაც ჩვენთვის გწადიათ. გვეყო რაც ამდენ ხანს ვითმინეთ, კმარა, რაც გამოგვივლია. და მართლაც გლენების მოძრაობა არა თუ ცხრება, გლენები არა თუ არ მშვიდდებიან, არამედ იმათი მოძრაობა უფრო ფართოვდება და იზრდება. მართალია, გლენების დღევანდელი მოძრაობა როდია წმინდა პროლეტარული ხასიათის მოძრაობა; გლენების მოთხოვნების უმეტესი ნაწილი იმ ხასიათისაა, რომ ისინი პირდაპირ წინააღმდეგებიან პროლეტარიატის მისწრაფებას და

იდეალს, ე. ი. კერძო საკუთრების მოსპობას; მხოლოდ კერძო საკუთრების მოსპობა შრომის ყოველგვარ იარაღზე, როგორც არის, მაგ., მიწა, ბოლოს მოუღებს შრომის ექსპლოატაციას, ე. ი. ადამიანის მიერ ადამიანის გაყვლევას. მაგრამ გლეხკაცობა საერთოთა ვერ დაადგება ამ გზას მანამ, სანამ დღევანდელ საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ პირობებში არსებობენ. საქარაა ამ პირობების სრული გაუქმება, რომ გლეხებში დაიწყოს უფრო შეგნებულნი, წმინდა კლასობრივი ხასიათის მოძრაობა. გლეხკაცობა ფაქტიურათ დღესაც სხვა და სხვა ელემენტებისაგან შედგება, რომლების ნივთიერი ინტერესები ერთი მეორეს ეწინააღმდეგებიან. აშკარაა, რომ გლეხების უმრავლესობის საკითხი მთელი მშრომელი ხალხის საკითხია, და თუ დღეს იგი გამოცალკევებულია, ეს მხოლოდ იმიტომ რომ გლეხები განსაკუთრებული პირობებში ცხოვრობენ. ეს პირობები კი ისეთია, რომ ისინი ხელს უშლიან წმინდა პროლეტარულ მოძრაობის განვითარებას გლეხკაცობაში. გლეხკაცობა საუკუნოების განმავლობაში მიკრული იყო მიწას, იგი დიდი ხნის განვლილ მიწის კერძო საკუთრების პრინციპზე იყო და არის აღზდილი, თუმც იმათ უპრავლესობას წილათ ხედა მხოლოდ ამ საკუთრების აზრდილი. გლეხებში უნდა თან და თან გაგრცელდეს ის აზრი, რომ სანამ მიწის კერძო საკუთრება იქნება, მანამ ვაქიერებას და დაზავგრას ბოლო არ მოეღება. რას უშველის დღეს გლეხს მიწის შეღავათიანი პირობების აღება, რასაც მას პირდებიან, თუნდაც რომ მართლა შეუტრულონ ეს დაპირება? რას უშველას გლეხს დღევანდელი მისი მიწის მცირე საკუთრების გადიდება, როცა კმეღავფრისათვის ფულია საქარო, როცა მიწის სარგებლობა მხოლოდ იმას შეუძლია, ვისაც შეძლება ანუ ფული აქვს? აშკარაა, რომ ეს მხოლოდ მოტყუილებაა. შეიძლება გლეხკაცობის უპიკრესმა ნაწილმა მართლა ეკონომის ასეთი იმედი. ეს იქნება მისი სრული შეუგნებლობის ნაყოფი, და იგი ჩქარა დარწმუნდება, რომ სასტიკათ მოტყუვდა.

გლეხებმა ამიერიდან აღარავის იმედი აღარ უნდა ექონიონ. იმათი ხსნა მხოლოდ იმათ მოქმედებაზეა დამოკიდებული; მუშების განათვისუფლება, დიდებული მეცნიერის სიტყვით, თითო მუშებისევე საქმეა და სხვისი არავისი. გლეხებიც ხომ იგივე მუშები არიან, და ამიტომ იმათი განთავისუფლებაც მხოლოდ იმათი საქმეა და სხვისი არავისი.

ალ. წულუკიძის საფლავთან.

14 იელისს შესრულდება ორმოცი დღე ალ. წულუკიძის გარდაცვალების შემდეგ. უკვე ორმოცი დღე გადის მას შემდეგ, რაც სიცოცხლეს გამოეხალმა დაუთალავი და თავგანწირული მებრძოლი ხალხის თავისუფლებისათვის. სიკვდილმა გამოგლიჯა ხელიდან ეს საუკეთესო ამხანაგი იმ დროს, როცა მისი გავიენიანი და ნიკიერი სიტყვა და მოქმედება მტრათ საქარო იყო. ნუ დაივიწყებთ, რომ აღექსანდრეს უღმობელმა სიკვდილმა მიუტწრო იმ დროს, როცა იგი თავის მოღვაწეობას იწყებდა, მას არ დასცალდა სანახევროთ განებორციელება ცხოვრებაში ის, რის იმედს მისი ძლიერი ნიჭი და ფართო განვითარება გვაძლევდა. მაგრამ მიუხედავათ იმისა, რომ ალ. წულუკიძის მოღვაწეობა უდროვოთ შეწყდა, მიუხედავათ იმისა, რომ ამ მოკლე ხნის განმავლობაშიაც მას მრავალი დაბრკოლება ეღობებოდა წინ, როგორც, მაგ., დღევანდელი ცხოვრების დუხჭირი და აუტანელი პირობები და მძიმე ფიზიკურობა, რომელსაც რამდენიმე წლის განმავლობაში ებრძოლა განსვენებული, მიუხედავათ ყველა ამისა, ალ. წულუკიძემ მიანიც შესამჩნევი კვალი დატოვა ჩვენ სა-

ზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ვერც გარეგანმა დაბრკოლებამ, ვერც სასტიკმა დენამ და ძლიერთა მუქარამ და ვერც დაუნდობელმა სენმა მას იარალი ვერ გაავდებინეს ხელიდან. იგი უკანასკნელ ამოსუნთქამდე შეურყეველოთ ებრძოდა გაბატონებულ კლასებს, როგორც მუშა ხალხის ერთი საუკეთესო ბელადთაგანი, მან პატიოსნათ და პირნათლათ შეასრულა თავისი მოვალეობა და ნამდვილი ქეშმარიტი მოქალაქის ვალი. მისი გასვენება, მისი ცხედრის გარშემო კავკასიის თითქმის ყველა კუთხიდან შეკრებილი აუარებელი მუშა ხალხი, რამდენიმე ენაზე წარმოთქმული სიტყვები, ყოველივე ეს აშკარათ მოწმობს, თუ ვინ იყო, რას აკეთებდა და ვის ემსახურებოდა ალ. წულუკიძე. მან უარყო ბრწყინვალე წოდება, უარყო ფუფუნებაში ცხოვრება, და შეუერთდა დამცირებულს, მიწისთან გასწორებულს დაბალ წოდებას, სოფლის და ქალაქის პროლეტარიატს, შეიქნა მისი მოსარჩელი, მისი თვითნებობიერების გამამტკიცებელი. მან მოგვცა საუკეთესო მაგალითი თავგანწირული მუშაობისა მშრომელ ხალხის სასარგებლოთ. დღე, მისი მაგალითი გახდეს მისაბაძი ყველა იმათთვის, ვისც მასთან ერთათ ემსახურა დიდებულ საქმეს; დღე, მისი წმიდა საფლავი იყოს იმის ნიშანი, რომ ხალხისთვის თავდადებული და თავგანწირული მოღვაწის სახელი არასოდეს არ მოკვდება!

წერილები ალ. წულუკიძის გარდაცვალების გამო რედაქციის სახელობაზე.

ძ. ლომიანი 13 იელისი. (ახ. სტ.) რაღაც გაუგებარ მიხეზების გამო მხოლოდ დღეს შევიტყეთ აქაურმა ქართველ სტუდენტებმა, რომ უღრაოვოთ გარდაიცვალა წრფელი მუშაკი ხალხის განთავისუფლებისათვის ძვირფასი საშა წულუკიძე. ამის გამო, გზონოთ თქვენი პატივცემული გაზეთის საშუალებით გამოგვაცხადებოთ ჩვენი თანავგრძნობა და მწუხარება მის ნათესავებისა და ამხანაგებისადმი.

ლომანის სამთო აკადემიის სტუდენტები: მეღქს. მიქელაძე, გრიგოლ ჩხიძე, ნიკოლოზ ალაფიძე—ავრთვეთ თანავგრძნობას აცხადებს ა. მიქელაძე.

ძ. პატიშვილი უგზო-უგვალათ განცალკევებულ ართვინში მცხოვრებთ გვეუწყვა გულის შემზარავი ამბავი თავგანწირულის მებრძოლის აღექსანდრე წულუკიძის გარდაცვალებისა, რამაც დიდი მწუხარება გამოიწვია ჩვენში.

ართვინელთა პატარა ჯგუფი.

გარდა ამისა ასეთივე შინაარსის წერილები მოუვიდა რედაქციას ბბ. ტ. მიქელაძისაგან და თ. ლლონტისაგან, მაგრამ უადგილობის გამო ვერ იბეჭდება.

სხვა და სხვა ამბებში.

ადკილობრივ გაზეთებში ამ დღებში დაბეჭდილი იყო ამბავი, რომ კავკასიის ნამესტნიკს გენერალი ამილახვარი და ჰუკუაძე გაუგზავნია თფილისის გუბერნიის იმ ადგილებში, სადაც გლეხების მოძრაობაა. ხსენებული გენერლები აღკუთრული არიან განსაკუთრებული უფლებით, შეუძლიათ დაპატიმრონ საექვო პირები, ჩასვან ისინი ციხეში, რისთვისაც მათ თან გაყვებათ დრაგუნის პოლკის თითო ესკადრონი. იმათ დანიშნულებას შეადგენს ამასთანავე მოიწვიონ სოფლის ყრილობები და გამოუცხადონ გლეხებს ის ზომები, რომლებსაც მთავრობა ლებულობს გლეხების დღევანდელი მოძრაობის ჩასაქრობათ. გარდა ამისა ისინი უკითხავენ და აგრცელებენ ხალხში ნამესტნიკის შემდეგ განცხადებას გლეხების მიმართ:

განცხადება კავკასიაში მისი საიმპერატორო უდიდებულესობის მოადგლის გენერალ-ადიუტანტის

გრაჟის ვორონცოვ-დაშკოვისა. როგორც კი ჩამოველი ჩვენის ყოვლად მოწყაელი ხელმწიფე იმპერატორის ნებითა და ნდობით ჩემის გამგეობისადმი რწმუნებულ ქვეყანაში, მწუხარებით შევიტყე, რომ ზოგიერთს ადგილებში ბოროტგამზრახველის ხალხის მიერ წაქეზებით გლეხაკაცობა გახდა თავის ნებითა და ძალადობით დაპატრონება კერძო მფლობელთა მიწებისა და ტყეებისა. დაექცია მათი კარმიდამო და დაეტაცა ქონება; ამასთანავე მაინობეს სხვა და სხვა მოხსენება და მოთხოვნა გლეხაკაცთა მიერ სიტყვიერად და წერილობით გამოთქმული იმაზედ, თუ რა გაქირავება აღვიათ მათ შინაურ და საზოგადო ცხოვრებაში.

ვაცხადებ კავკასიის ყველა გლეხაკაცთათვის: კანონი მკაცრად დაიცავს ყოველ საკუთრებას, და თუ ვინმე, უკანონო იჩემებს, მეტადრე თუ ვინმე ძალადობას ხმარობს, დამნაშავე დაისჯება არა თუ მართა სასტიკით, არამედ ქონებრივ პასუხის გებაშია მთავრად იმ ზარალისათვის, რომელიც მიუყენებია სხვისი საკუთრებისათვის.

ამიტომ ხელმწიფე იმპერატორმა უმაღლესის ბრძანებით ამა 1905 წლის აპრილის 10-ს უმართებელის სენატის სახელობაზე უმაღლესათ ბრძანება ინება: დაარსდეს იმ მაზრებში, სადაც უწესოება მოხდა, განსაკუთრებული დროებითი კომისიები, რათა ცნობაში იქმნას მოკვანილი, როგორც ის პირები, ვინც მიიღო გლეხთა უკანონო ყრილობაში მონაწილეობა, ისე მიყენებულის ზარალის რაოდენობაც. ეს ზარალი ანაზღაურებელი იქნება იმ სასოფლო საზოგადოებათა ქაენებიდან, რომელთაც მონაწილეობა მიიღეს ყრილობაში და რომელთაც დაარბიეს და გაცარცვეს სხვები. ასეთი კომისიები იქნება დანიშნული აგრეთვე ამიერ კავკასიის იმ მაზრებშიაც, სადაც უწესოება მოხდა.

ყველა იმ თხოვნებში, რომელიც წარმოადგინეს სასოფლო საგლეხო საზოგადოებათა თავის საჭიროებისა და მოთხოვნებისა გამო და რომელიც მე მომხსენეს, მე ვცნობ ყურადღების ღირსათ მხოლოდ იმას, რაც შეეხება: დროებით ვალდებულ გლეხთა და მათ ყოველ მებატონეთა ურთიერთობას; სახნავ მიწების, საძოვარ ადგილების და ტყეების უქონლობას; ვხლანდელ სასოფლო საზოგადოების მოუწყობლობის და სოფლის მოხელე პირთა რჩენის სიმძირეს; სამღვდლო პირთა სასარგელოთ გადასახადების სიმძირეს და გამოურკვევლობას; ახლანდელის სასოფლო სკოლების უყარვისობას; სასოფლო საავთმყოფოების ხარჯის სიმძიმეს; სასოფლო საზოგადოებათა შორის გზის საკეთებელის და აგრეთვე მოხელეთათვის სამგზავრო ხარჯის უთანასწორობა განაწილებას; სახაზინო, საერო და სასოფლო გადასახადებისა და ბევრის აკრფის წესრიგის უყარვისობას.

მეუბრძანებ რომ ყოველივე ეს საჭიროებანი დაუყონებლივ იქნას გამოარკვეულ თვითველ შემხვევაში სოფლის საზოგადოებათა მიერ მათ შორისვე არჩეულ წარმომადგენელთა მონაწილეობით. შემდეგ მე მივიღებ ყოველსავე ღონის ძიებას, რათა, რაც შეიძლება ჩქარა, დაკმაყოფილებულ იქმნას კანონიერი მოთხოვნები სოფლის საზოგადოებათა და მოსპობილ იქმნას ის უწესოება, რომელიც ხელს უშლის გლეხთა კეთილდღეობის წარმატებას და მათი შრომით ცხოვრების წესიერ და წყნარ მიმდინარეობას. მაგრამ ამასთანავე ვაფრთხილებ გლეხაკაცობას, რომ არაფრის გულისათვის არ იქნა იმედი, რომ შეუმატონ რამე თავიანთ სანადელო მიწებს კერძო მესაკუთრების ადგილმამულისაგან.

კანონი, რაკი იცავს გლეხთა საკუთრებას, აგრეთვე იცავს საზოგადოთ ყოველსავე კერძო საკუთრებას; ამიტომ თუ გლეხები მოინდომებენ სახნავ მიწების, საძოვარ ადგილების

და ტყეების სარგებლობას, შეუძლიათ ისარგებლონ მხოლოდ ამ ადგილების პატრონებთან შეთანხმებით.

ხოლო მე მივიღებ ღონისძიებას, რათა დაკმაყოფილო გლეხების საჭიროება და გადაესცე მათ შელავათიანის პირობით სახაზინო მიწები და დავეხმარა გლეხებს, რომ საფლესთა საადგილმამულო ბანკის შემწყობით შეიძინონ ადგილები კერძო მესაკუთრებისაგან.

დასასრულ მოვიწვევ გლეხებს, რომ გულდასმით შეუდგენ მუშაობას და არ დაუჯერონ ბოროტგამზრახველ პირთა რჩევას და ახსოვდესთ, რომ ხელმწიფე იმპერატორმა თავისი საბრძანებლის უმთავრეს საზრუნველ საქმეთ დასახა რიცხვმრავალ გლეხთა წოდების ყოფა ცხოვრების საუკეთესოთ მოწყობა.

გენერალ-ადიუტანტი გრაფი ვორონცოვ-დაშკოვი.

— სოფ. ახალქალაქიდან იწერებინ, რომ იქ უკვე მისულა გენერალი ამილახვარი და საგანგებო საქმეთა მოხელე გენერალი ჟუკოვსკი, რომელთაც ყრილობა გაუმართავთ დიდძალი გლეხობისა.

— მიხეილის საავადმყოფოში უკვე გარდაიცვალა მე-შვიდე საპალიოო უზნის ზედამხედველი ილინი, რომელიც ამ დღეებში დასქრეს.

— როგორც გვატყობინებენ ალავერდის ქარხანაში (ბორჩალოს მაზრა) გაფიცულან მუშა ოსები და პატრონებისთვის თავიანთი მოთხოვნებიანი წარუდგენიათ.

— გურიის სასოფლო სამართველოთა მწერლების რეზოლიუცია, მიღებული 23 ივნისის კრებაზე.

ცხოვრებას ჩამორჩენილ ბიუროკრატულ რეჟიმისაგან გამოწვეული გამათავისუფლებელი მოძრაობა, რომელიც მოედო რუსეთის სახელმწიფოს ყოველ კუთხეს და საზოგადოების ყოველ ნაწილს, ვლათა გვედს ჩვენ, როგორც მოქალაქეთ, დავუფიქრდეთ რუსეთის ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრების რეალურს და მასთან მეტათ უნუგეშო პირობებსა. რუსეთის სახელმწიფო გადაქცეულია სამეფოთ, სადაც ას ორმოც მილიონიან ხალხის ხმას არა აქვს არავითარი ფასი და სადაც მუშა ხალხი, ეს კაცობრიობის სამიჯნელო, ეს მესაფლავე ახლანდელ ბურჟუაზულ წყობილებისა, ათასობით რომელიც დამყარებულია ყველფასა და გარყვნილებაზე, იელიტება ჩვენი მრავალწამებული ქვეყნის ქალაქების ქუჩებში, და სადაც მთელი ხალხის, განსაკუთრებით კი მუშა ხალხის ინტერესების მოწინააღმდეგე ერთი მუქა ბიუროკრატები არანა რუსეთის ზედ—ილლის გადამწყვეტნი. ასეთ კრიტიკულ დროს არა თუ ყოველი კორპორაცია, სახელმწიფოს თითოეული წევრიც კი ვალდებულია ხალხის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ შესაფერი პოზიცია დაიკავოს და საყოველთაო გასაგონაო ხმა აამაღლოს. ჩვენც, თანახმით ზენორე მოყვანილ მოსაზრებისა, მოვითხოვთ ხალხის წარმომადგენელთა დამუშუნებელ კრების მოწვევას, რომელიც არჩეულ უნდა იქნეს საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და საიდუმლო კენჭის ყრით.

— კავკასიის ნამესტნიკის კანცელარიამ მოწერილობანი დაუგზავნა კავკასიის გუბერნატორებსა და ოლქის უფროსებს. ცირკულიარში ნათქვამია, 1886 წლის 20 მაისის კანონის ძალით, როდესაც ჯარი აღმინისტრაციის დასახმარებლათ იგზავნება, ჯარის გადასაცვან-გადმოსაცვან ხარჯს ხაზინა ეწვევარადგანაც ამ ეამათ საჭიროა ხოლმე აქეთ-იქით, მოძრაობის დასამშვიდებლად, ჯარის გზავნა, ამიტომ ნამესტნიკის საბჭოში რაპარაკი ჩამოვარდა იმაზე, თუ ჯარის სადგომის ხარჯი ვინ უნდა გადაიხადოს—ხაზინამ თუ მცხოვრებლებმა. ამის გა

ტრიდობა დანით. ქვეა მიტანეს მოკლეული მიუღწევე, რომელითა-
ნაც დიდი ხანია შედგა და უმყოფილება ქონდა. მორე დღესვე
მოვიდნენ ადგილობრივი პრისტიკი და გამოძიებელი, გამოძიეს,
მარა შეკვლივი ვერ აღმოჩინეს, (აღმათ სავამო დასამტკიცებელ
საბუთების უქონლობის გამო). ამავე საგანზე მორე დღესვე ჩო-
ჩხათის სასოგადოებას ქონდა კრება, რომელშიც გამოძიდა ეს საქმე
და აღმოჩინა შეკვლევი. ესენი არიან მოკლეული სიმონას
ცოლი და მისი ორი შვილი (პირველი ქმრადან). ქალს გა-
დაუწვევებენ საუკუნო ბოიკოტი, უნდა იტყვოს თვით იმ სასულში,
სადაც შეკვლეობა მოხდა; არავის არ აქვს ნება მასთან რაიმე საქმე
იქონიოს. ხოლო ორ მის შვილებს გადაუწვევებენ ხუთი წლით
გადასახლება სხვა მხარეში.

სტუდენე.

სოფ. გალილი (ქუთ. მახრას). 19 ივნისს მოხდა კრება, რომელსაც
დაესწრო ორასამდე ქალი და კაცი. კრებამ ფიცი დადო,
რომ ერთმანეთს არაფერში არ ეუღლებოდნენ. შემდეგ შეუდგნენ
ქურდების ამოხიანას, და მართლაც რამდენიმე ამოხიანეს. ჯერჯერობ-
ით მხოლოდ ერთს დაუბრუნეს, რომელსაც მოეპარა სიმინდი თავის
მეზობლისათვის. კრებამ ქურდი იქვე ეკლესიის მახლობლად ძველ
შენობაში დაატუსაღა ერთი საათის ვადით და შემდეგ კი სხვა სას-
ველი უნდა გადაუწვევებოთ, მაგრამ ქურდმა პატივად ითხოვა, კრებამ
შეიწყინა და განათავისუფლა იმ პირობით, რომ შემდეგ აღარ
ჩაიდინოს ასეთი საქმე. 7 კაცს ბოიკოტი გამოუცხადა (ამათში ჩოგის
ჯამუშობას აბრუნებენ და ზოგს საერთო საქმის უუურადღებობას).
ამათში 6 კრებას დათმობა თხოვა და კრებამდე შეიწყინა ამითი
თხოვნა, რისთვისაც დიდი მადლობა გადაუხადეს კრებას. იმათ შე-
შვიდე ამხანაგს კი ერთი თვით ბოიკოტი გადაუწვევებენ.

ივანი ბადილი.

ქვემო რაჭა. მიუღწეველებში ისეთი შრომის მოყვარე,
აუჩქარებელი და მომთმენი არავინ არ არის, როგორც რაჭველი
კაცი. მიუხედავად ამისა, ახლამა სიამ აქაც დავებურა და მძიმე,
მომთმენი, უკადურესი გაჭირვებაში მყოფი რაჭველებიც სასოგადო-
ებურულში ჩაბა. ქვემო რაჭაში პირველი აპრილიდან დაწყებული
ეგულა სოფლებში კრებებს მართავენ და თავის ჭირვარებზე საუბ-
რობენ. პატარა ონის სასოგადოების სოფლებში რამდენიმე კრე-
ბის მოხდენის შემდეგ აირჩიეს ოთხი თავები, ფიცი დასდეს შეს-
წვეობან აღმინისტრაციასთან ეოვლი კავშირი და თავისი საქმე
არჩეული სანდო კაცების ხელშეწყობით გააჩინონ, არ მისცენ არც
დრამის ფული და არც სასემიფოთი იჯარა. „ან კი რით გადავიხა-
დეთ, როდესაც თავიდან იგებამდის შიშველი ვართ და ტიტუ-
ლი კანი უგრაფრთა დაკეთვარაყო“ კაცობის იხინი. კრებებიდან
აქვედენ ისეთ პირებს, რომელთა ხშირ სტუმრებს პრისტიკი, მა-
მასხალისი და სხვა მთავრობის მოხელეები შეადგენენ.

პირველი დრამა მიზეზი, რომელშიც რაჭველები ალაპარაკა თავის
გაჭირვებაზე და სპეკულაციონისტების ბრძოლისათვის გადაადება
თავი, ეკონომიკურია. ვერ ერთი რაჭაში ადგილის ისეთი სივაწროვა,
როგორსაც საქართველოში სხვაგან ვერსა შეხედებით და ამისთა-
ნავე მიწაც მწირი და უნაყოფია. შური სრულათ მოახშირ, ღვინის
მოსავლი კი სიმცირის უკანასკნელ წერტილამდის მიიყვანა ვახის
ავთომყოფობამ. ასე რომ მიუღწევე რაჭაში უმრავლესობას თუ ნახე-
ვარი წლის სარჩო მოუვდა, აუწერელი შრომის შემდეგ რასაკვი-
რელია კარგი უნდა.

ეკონომიკურ დაქვეითებისთან ერთად გადასახლება მატულობ-
დენ და მთავრობის მოხელეები განსაკუთრებით თავგამოდებულ
ერთგულობას იჩენდენ გადასახლის მოკრფვის დროს. შე სმირათ
მინახეს მხალციხელებს, სხვა ნივთები რომ ვერ ახლდა გადასა-
ხლას, ქალის იუბკაც კი წაურთმევიათ საცოდავი გლეხისთვის.

ამ ზომამდის გაატაკებელი რაჭველები მთავრობის მოხე-
ლეების ადვილ წახსნილმა მოქმედებამ, მოთმინებიდან გამოიყვანა.
თუ რამდენათ უსამართლოთ და დაუზოგავათ ეკრებებიან ეს მოხე-
ლეები ხელს, ხალხად შეუძლია დაინახოს კაცმა ერთ იმ ურიცხვე
მაგალითებთან, რომელსაც ესლავე გაყვინამ კითხველს და რომ-
ლის მოწამე შე თათარ ვარ და სხვა ბევრი ჩემისთანა. „მარხან-
წინ მოვიდა მამასხლისი სტრავით სოფელ ქვედა-შავრში, მოუყვარა
ურჩხ“ გლეხებს თავი და გამოუცხადა: ესლავე გადასახლის ფული
მოატრახეთ, თორემ ხომ სედავთ იმ „წითელ ჩინებთანს“, — „მოუთათა
სტრავნიკებზე“ — ჯერ ჩვენ წავართმევთ ეგულაფენს, გრემთ და პრის-
ტიკი ვარეს დღეს დაგაუყენებთო. ამ თხოვნა-წერობას მართხის და-
პირებში შუა დღემაც მოატრახა. — „ხომ სედავთ შვა დღეა: თქვენი
გულასთვის ჩამოვადით აქ და აწი სადღი გვიანდა“. უთხრა მამა-
სახლისმამ გლეხებს. „მე ლობობ გამოხმო ეელი და რადაც არი-
ოდე ჭათამი მივს ისინი კი ამათ უნდა შექამოს“, წაბურთუ-
ტეს საწვალმა გლეხებმა და წავიდ-წამოვიდნენ ბრძანების სისრუ-
ლეში მოსაყვანათ. სდავამს დამოურადი მამასხლისი და მისი ამა-
და გაემტავრენ პატარა-ონისკენ. გლეხებს კი დაუბარეს; თუ წიო-
კება არ გინდათ, ვვირეს მოვალთ და ფული მხოთ დაკავსვედრე-
თო. ამ გვართ საწვალმა გლეხებმა ან ამ მოხელეების ძლიან ვერ
აუვიდნენ და ან გადასახლს. მას შემდეგ, რაც პატარა ონის სასო-
ფლო სასამართლო დასწვეს, ეგულა სე გაიძახის: „ჩეტავე აქმიდის
დამწვარელი ჩვენი სასამართლო, ის „ეოვლი უსამართლობის ბე-
დე“ თუ სე მშვიდობიანათ და მშურათ ვიცხოვრებდითო“. ახალი
სასამართლოს ამენების შესახებ ვარი უთხრეს ამ დღეებში აქ მო-
სულ მაჭრის უფროსს.

აი სწორეთ ასეთმა პრეტენციამ პირობებმა აპრობრავა მძიმე
რაჭველებიც და რა ხან კი გაიხმრენ, მათი დამშვიდება არ შეიძ-
ლება, სინამ ეგულა სამართლიან მოთხოვნებებს არ დაუყოფი-
ლებენ. რაჭველების მოთმინებიდან გამოსულა ამას ნიშნავს, რომ
მეტო მოთმინა უფლად შეუძლებელია და ძირაანათ უნდა შეიცვა-
ლოს ის პირობები, რომლებშიც ასეთ მდგომარეობაში ჩაჯდო ეს
ხალხი.

კოტა ფაკიიზილი.

რუსეთის ქრონიკა

ბელარუსიდან ცული ამბები მოდის. სასოგადო გაფიცვა სე-
რიოზული არეულობით დასრულდა. გამოწვეულ იქნა ჯარის დაჭ-
რილი და მოკლეული ბევრია. ამბობენ, რამდენსამე ალაგას ბოძებში
გაუსროდათ; ქალაქში ბევრგან თიფის სროლას. მცხოვრებნი თავ-
ზარდნიველი არიან, ქუჩაში გამოსულას ვერ ბედავენ. ქალაქიდან
ბევრი წავიდ-წამოვდა.

— ივანოვო-ვოლნისენსკი. 21 ივნისს მეორეოცდა ერთე დღე
დადგა კათიცივის: სასოგადოთ არავითარი ცვლილება არა.

ფაბრიკის პატრონებმა მუშებს ცოტაოდენი დაუთმეს; მეტის
დათმობას აღარ აპირებენ. მუშები კი ამ პირობებით არ გამყოფი-
ლებიან და მუშაობას არ აპირებენ. ორთე მოპირდპირენი თავიანთ
გადაწყვეტილებას მავრთ ადგიან. შესაძლოა მუშებში მშვიდობიან-
ობას ჩამოვარდეს და კათიცივის მოსახლობათ ავტოტია გასწონ.
კუშინ, მაგალითათ, 20 ივნისს, კათიცილეები ორ პატრონთ გა-
იყვენ: ერთნი, კათიცივის მოხრენი, წინანდებურათ ტალაპზე შეიკრი-
ბენ, მეორენი კი, მოწინააღმდეგენი — იარმუის მოედანზე. ტალაპზე
შეკრებილნი იარმუის მოედანზე „გამათიშელებთან“ მივიდნენ და
მკუნებარე სიტუციით დაარწმუნეს ისინი, რომ კათიცივა ეგულა
განგრძობთ. შემდეგ 25,000-მდე კაცი ისე ტალაპზე შეიკრიბა
და ხმის უმეტესობით გადაწყვიტა კათიცივის გაგრძობა. კუშინდელი
ინტიდენტის გამოძიების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ განსუთქლება მუ-
შებში კი არ დაწყებულა, არამედ ხელისუფლებაში, რომელთაც ფაბრი-

კაში კაი ადგილები უკავიათ და ამიტომ გაფიცვის თავიანთის სს-სარგებლოთ ვერა ზოგაობენ.

მდ. ტაღაზზე კრების შემდეგ გაფიცულნი ფაბრიკაში მივიდნენ და გაფიცვის დროის ხვედრი ჯამაგირი მოითხოვეს.

ამ მოთხოვნაზე თითქმის ეფუძლან უარი უთხრეს. მიხეცათ იმას ასახელებდნენ, რომ ფაბრიკების ჰატრინები ქალაქიდან წავიდნენ; მოლანარკებამ მეტათ მწვავე სსათათი მიიღო. იმავე სვლამის ქალაქში გააკრეს უღადმიწვისი გუბერნატორის შემდეგთ განცხადება: „ჩემამდე მოვიდა ცნობა, რომ 21 იანვის ფაბრიკების ჰატრინებთან და მათ მოურავებთან მოლანარკების დროს მუშებს მეტათ უკუები სსათთ წმითუენებათ თავანთი მოთხოვნები, დამუქრებთან კიდევ, თუ ამ მოთხოვნებს არ დაკმაყოფილებენ. ქალაქში მუდროებისა და წესიერების დაცვის, კერძო ჰართა ჰართებისა და ქონების ხელუხლებლობის აუცილებლობის გამო, ვაწვევ მუშებს ფაბრიკების მართველებთან მოლანარკების დროს დაიგნან სრული წესიერება, ერთდროს უკუები ქრევისა და შექრას, უმეტესათ ნება არ მისცენ თავანთი თავს და არც თავს ამხანაგებს ძელ-მომხრობის იხსარონ, რის წინააღმდეგ მივლეთუფ ეწება ზომები და დამნაშავენი კანონისამებრ ზსუხის გებაში მიეცემათ. გუბერნატორი უმადლეხი კარის გვერ-მუისტერი ი. ლონტაევი. 21 იანვის, 1905 წ.

22 იანვის მდ. ტაღაზზე კრების შემდეგ ისევ მივიდნენ თავანთ ფაბრიკებში და უწინდელათ მოითხოვეს გაფიცვის დროის ხვედრი ჯამაგირი.

— ამ დღეებში მოსკოვის ნაიფი ვეჭდებამა და მათმა თანაშემწეებმა, რომელნიც ეუთუნიან ვეჭდეთა კავშირს, ზეტრებურგის უნდართთ სამართველოში შემდეგი შინაარსის თხოვნა გაგზავნეს; თვითთუელმა ცალ-ცალკე:

„ზეტრებურგის გუბერნიის უნდართთ სამართველოს სრულიათ რუსეთის ვეჭდეთა კავშირის სქემის გამო მოსკოვის სამხსმართლო რაქის ნაიფი ვეჭდის (ან ნაიფთ ვეჭდის თანაშემწის) ამა და ამის (სახელი, მამის სახელი, გვარი და სრული ადრესი) განცხადება. რადგანც სისხლ. სამ. დებულ. 126 სტ. ძალათ მ. ვ. ბერნ-შტამი და მ. შ. ვანავერი ზსუხის გებაში იქნენ მიტეულენი ვეჭდეთა კავშირში მონაწილეობის გამო, ვცხადებ, რომ მეც მონაწილე ვარ ვეჭდეთა კავშირის და, თუ ამ კავშირში მონაწილეობა 126 სტ. ძალათ დანაშაულათ თველება, ზემოხსენებულ ჰირებთან ერთათ მეც დამნაშავე ვარ და მათთან ერთათ თანასწორათ ზსუხის შეგუელი“.

— უკანასკნელ წლის განმავლობაში ზოლონეთს მეტათ გაძლიერდა სარეკლოიტერი ჰატრების მოქმედება, რაც გამოიხატა თითქმის შეშვეტულ გაფიცვებით და ადმინისტრაციასთან შეტაკების გაძლიერებით. სარეკლოიტერი მოძრაობა მეტის-მეტათ გაწვევად ბოლოს დროს ქალაქ ლოძში. სვლაც 8 იანვისიდან 12-მდე შემდეგი ამბები მოხდა:

იანვისის ჰირველ რიგებებიდანვე დაიწყო სურთო გაფიცვა ფაბრიკების და ქარხნებში; შემდეგ ეგვლას მადახიებთ დეაკეტა. სრულა ჰირველათ სრულნი ქრეზზე დაიწყო, სვლაც რეკლოეგერთ ეახსი იქნა მოკლეუთ; შემდეგ თავს დაეცენ ზოლოიტელს ვლანკას, რომელიც 40 ალგას იქნა დაჭრილი და ნახევარ სსათის შემდეგ გარდაიცვალა. ქალაქში ეფუძლ მობრახობა შესწვდა. მანიფესტანტები ამტრეგდნენ ქრის ფარნებს, ტუეკგრაფის ბოქებს და აშენებდნენ ბარიკადებს. სვლამის ცხრა ნახევარ სსათზე ტრეხლო წაუგადეს ვსხო-დანათ ქრეზზე მკარ სსამელების სსახინო დუქანს და დასწვეს იგი სრულიად მუდრო დღეს დილიდან უწესობება ისევ დაიწყო. მანიფესტანტებმა ბუერ ადგილას ადმირთეს ბარაკებუთ ურბებისკან, ტრეკებისკან და ბოქებისკან. არც ერთს ქარხანა-ფაბრიკაზე მუშაობა აღარ დაუწყოთ; მუშების და ჯარებს შორის აქა-ქა ბრძოლა მოხდა. მრავალი დაჭრილი და მოკლეუთ იქნა. მარტო ამ დღეს აიგის სსავითმეოფოები. ზოხანსკების სსავითმეოფოში 80 მითმთ დაჭრი-

ლი მიიყვანეს. წითელი ჯვრისა და წმ. ალექსანდრეს სსავითმეო-ფოებში დაჭრილთ კორიდორებში და იატაკზე აწვედნენ, რადგან ადგილი აღარ იყო. „სწრაფ დახმარების“ სსავითმეოების ქეიქიმმა ქრეზზე 161 კაცი შეუხვიეს ტრეხლობა, 11 იანვის ლოძში მივიდა 5 ბოლვი ჯარი ასე რომ სულ შეიქნა 6 ბოლვი ქვეითი ჯარისა და თხიბი—ტხინოსსათა. 7 სსათზე რამდენიმე ათას კაცისკან შემდეგარი ზოლოტისა გაემართა ებრელათ სსავითმეოსკენ ორის მოკლეულის მუშის დასამარხავათ. მანიფესტანტები წითელი და შავი დროშები მიქნდნათ; მღეროდნენ სარეკლოეიტერი სიმღერებს. ხალხი თან და თან ემატებოდა და ბოლოს ზოლოტისაში 10 ათასზე მეტი მიდიოდა. უმთავრეს ქრეზზე ხალხს შეტაკება მოუხდა ჯართან; უკანასკნელმა სსამიელი სრულა ასტეხა, ხალხს შამის ზარი დასცა და გაფანტა; მრავალი იქნა მოკლეუთ და დაჭრილი. ქალაქიდან მრავალი ხალხი იხანხება. ეფუძლ შეუძლებელია ჯერ შესდგეს სიები დაჭრილთ და მოკლეუთ; უმრავლესობას ებრელ-ლები შეადგენენ. ქრეზში ჯარები დადან და თოფებს ესრთან, თუ სვლამე ბრბო დანახეს; ესრთან ატრევე სსახლებს აიხებუზე, რადგან იქიდან რეკლოეგრების სრულა იყო. უმთავრესი შეტაკება 10 იანვის მოხდა, როცა ბრძოლაში 60 ათასმდე შეარაკლებული მუშა და 6 ბოლვი ჯარი იდებდა მონაწილეობას. მუშებმა სხვა და სხვა ალგას 20 ბარიკადა ააგეს, რომელიც ჯარებმა იერიშით აიღეს. ბუერს სხლი მუშებმა ტიხეუთ აქციეს, სიდანაც ჯარებს თოფებს ესრდენ და თავზე მიუღარეს ასხმდენ. ასეთი სსახლები ჯარს იერიშით უნდა აელო. ზოგერთ ალგას მუშები მიდიოდნენ იერიშით ჯარებზე და ამ დროს უუმზარებლად ეხმარებდნენ. ერთ ადგილას უუმზარებთ მოკლეუთ იქნა 4 ეახსი და 21 ტხინი, სოლო დაჭრილი იქნა 16 ეახსი. სოლო 11-ში დილასაც არ შეშვეტულა. სსავითმეო ადარ არის და შამშილობატ იწვეთა. 10, 11 და 12 იანვის მრავალი ტრეგეკული სცენა მოხდა; ეფუძლიე ამტრეგნის, რომ ორივე მხარე მეტათ გამიხეტებულათ. როგორც ამბობენ, მოკლეუთა და დაჭრილთ რიგებუ 2000-მდეა. ჯარშიაც არან მოკლეუთი. ერთგან 6 აფიცერი და რამდენიმე დრეგუნი მოკლეს, ერთი აფიცერი ახალგაზდა ქალმა მოკლა რეკლოეგერთ. მოძრაობის და ბრძოლის შეთარნი წითელის ეელსსხვევით განიჩეოფდენ და ნარჩენებისკან. ესენი ეუთუხობდნენ ზოლონეთის სოცილისტთა ჰატრისა და ებრელების ბურჟუაზიას.

— 13 იანვის ვარშავის თითქმის ეფელა ქარხანაში გაფიცვა იყო. ეს სურთო გაფიცვა, როგორც ამბობენ, გამოწვეულათ ლოძში მოხდარ არეულობის გამო. ბუერი მადახი დაიკეტა და ადებში-ტეიმბა მოიხლო. ტრამვიას მუშაობა შეჩერებულათ. ლეშეოვის ქრეზზე ტრამვიას ერთი ვაგონი გადაბრუნეს. ქალაქში ახალი ზური აღარ იშოგება. ცნობის ქრეზზე ბრბომ თოფის სრულა დაუწყო ჰატრულას, რომელიც ერთი ებრელთი მოკლა. კრახმალისა და ვაროპიევის ქრეზი ხუთ ალგას ხარხებთ შეგრეს, მკარამ სვლათეიმმა აშალეს, როდესაც მანიფესტანტები გაფანტენ. ხალხი მეტათ ადმეო-თებულათ. მუშები ჯგუფ ჯგუფათ გროვლებთან. ქალაქში აგრეტელენ სოციალ-დემოკრატობის ჰატრების ზოლოამეციებებს, რომელთაც იწვევდნენ ხალხს დემონსტრაციისთვის. ერთ ქრეზზე უუმზარა ცაოსრდელეს და დაჭრეს ორი უნდართი და რამდენიმე კაცი, შემთხვევით მიმავალი. 21 კაცი დაიჭრეს. უუმზარის ცამდელები კი მიამალა. ადგილობრივი კახუთები უარყოფენ იმ ხმას, ვითამტრ აფეთქების დროს 51 კაცი დაშვეტულიყოს და სწერენ, რომ ხუდ ორი-სამი კაცი დაშველათ.

— ქ. ჩერნიგოვში ერთმანეთ შორის მოლანარკების შემდეგ ქალაქის სსბჭომ ერთხმით დაადგინა: 1) შუამდგომლობა ადრან გუბერნატორის წინაშე, დაუთონებლიც გაიყვანონ ქალაქიდან ეახს-სებუ, 2) მთასხინონ შინაკან სსქეთათ მინისტრს ჩერნიგოვის ზოლოიტობის და ეახსიების სსქეთათ; 3) შუამდგომლობა ადრან მშვიდობიან მოქალაქეთა დასაცავათ და ჰირებისა და ქრების ხელ-

შრომის იარაღებსაც. ანადგურებენ უცხოეთის საქონელს, რომლის ქიშპობა მათ სამუშაოს უკარგავს, ამტყვევენ მანქანებს; ცეცხლს უკიდებენ ქარხნებს, და ცდილობენ ბრძოლით დაიბრუნონ დაკარგული, ძველებური ხელოსნის, მღვთმარება.

განვითარების ამ საფეხურზე პროლეტარიატი დაფანტულს და შეუქვემდებარებელ ბრბოს წარმოადგენს, ამ დროს იგი დაქსაქსულია კონკურენციის წყალობით. დროგამოშვებით თუ შეკავშირდებიან მუშები მჭიდრო, შეერთებულ, ძალით საბრძოლველათ, ეს მათი შეგნებული შეერთება როდია, არამედ ბურჟუაზიის შეერთების შედეგია; ბურჟუაზიამ, თავის პოლიტიკურ მისწრაფებათა გასახორციელებლათ, უსათუთა უნდა აამოძრავოს მთელი პროლეტარიატი, სანამ ასეთი ამოძრავება მის ხელთ არის, მაშასადამე ამ საფეხურზე ისინი ებრძვიან არა თავის საკუთარ მტრებს, არამედ მტრებს თავის მტრებისას, ე. ი. თვითპროლეტარიატის მონარქიის ნაშთებს, მემამულეებს, და არა მრწველ ბურჟუაზიის და შუა წოდების წვრილ წარმომადგენლებს. ამის და გვართ, მთელი ისტორიული მოძრაობა ბურჟუაზიას უვარდება ხელში. ყოველივე უმარჯვება ამ პირობებში—ბურჟუაზიის გამარჯვებაა.

(შემდეგი აქტები)

ბ-6 ივანე გომართელის წერილის გამო *

(წერილი რედაქციის მიმართ)

ბ-6 ივანე გომართელმა „მოგზაურის“ № 16-ში „გლეხისადმი წერილები“ მოათავსა, მაგრამ ეს რასაკვირველია დასაწყისი პირველი წერილი იყო, და აი ამიტომ გვეგონა გავრძელებაც მალე იქნებოდა, მეორე და მესამე პირველს მოემბოდა და ამ სახით „წერილებს“ მთლიანობის და საგნის ყოველმხრივ მოვლა-გასინჯვის ხასიათი და ელფერი მიეცემოდა, მაგრამ „სტ. ფურ.“-ის № 2820-ში მოთავსებულმა პატარა წერილმა ივ. გომართელისამ ცოტა არ იყოს გაგვაკვირვა. აქ ვტყობდით, რომ მისი „მეორე წერილი“ გლეხისადმი ვეღარ იბეჭდება; რა მიზეზის გამო არ დაიბეჭდა—ეს ჩვენ რა საკვირველია დანამდილებით არ ვიცით, ხოლო აპრიორულათ კი შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ „მოგზაურის“ რედაქცია არ დაბეჭდავდა მის მეორე წერილს, რომლის შინაარსს მოკლეთ გვაცნობს თვით ავტორი თავის წერილში რედაქციის მიმართ.

„ამ წერილში (ე. ი. მეორე წერილში) მე ვუმტკიცებდი გლეხებსო—გვაუწყებს ბ. ივ. გომართელი—რომ თავდაზნაურობა არ არის დღეს მისი მტერი, არამედ მტერი სულ სხვაა და ამ საერთო მტრის დასამარცხებლათ თავდაზნაურობა და გლეხობა უნდა შეერთდენ-მეთქი. საინტერესოა ვიცოდეთ, რანაირათ დაასაბუთებდა ავტორი თავის აზრს, რა სახით მოარიგებდა გლეხობას და თ. აზნაურობას საზოგადო მტრის დასამარცხებლათ. რა გვართა განამტკიცებდა „საერთო ნიადაგს“. ეს შერიგების აზრი არ ახალია ძველია, მაგზე წაღმა-უკლმა ლაპარაკმა ბევრს კბილებიც მოკვეთა, მაგრამ ჩვენს ამდღევარებულ ცხოვრებასთან რომ მას კავშირი არა აქვს და არავითარ მოვლენაში არ ნახულობს თავის გამოხატულებას—ეს კი ცხადზე-უცხადესია. და ტყვილათ შეწუხებულა პატივცემული ავტორი ასეთი გაცვეთილი აზრის ქაღალდზე გადატანით. ერთობა ჩვენთვის ტახტია, მტრებისთვის სახრჩობელია“—კი ხანია ეშხიანი ხით დამდერიან ჩვენი ბურჟუაზიული ფარისევლები და ნაციონალისტური მშვიგობარნი. ბ. გომართელს, როგორც გავს ცოტათი მოწო-

ნები ეს საამდროვო გალობა საერთო ბურჟუაზიისა და აუყოლებია კიდევ იმაზე ხმა. თვარა არ გვესმის, რათ ლაპარაკობს ის იმას, რაც კი ხანია ცხოვრებამ უარყო, რათ ცდილობს იმის შერიგებას, რისი შერიგებაც შეუძლებელია, რათ მოუწადინებია იმაზე ლაპარაკი, რაზედაც ცხოვრებამ დიდი ხანია უარყოფით მიუგო?! ბ. გომართელი ამბობს—ჩემი პირველი წერილი ბევრმა ისე გაიგო, ვითომ მე გლეხობას თავდაზნაურობის წინააღმდეგ ვაქებდებო. ამ გვარი ქადაგება მე აზრდაც არ მომსულია. პირველ წერილში მე სრულებით სხვა ვინმე მყავდა სახეში და არა თ. აზნაურობაო. რა აზრისაც უნდა ვიყო წოდებათა ურთიერთ დამოკიდებულების შესახებ, ათავებს რედაქციის მიმართ წერილის ავტორი დღევანდელ დღეს მაინც ერთ წოდებას მეორეს არ მივუსვგელი **), რადგან ეს იქნებოდა ჩემივე ხელით ჩვენის ხალხის ყელის გამოჭრა და ყალბ გზაზე შეყენებაო. საკვირველი ისაა, რომ ბ. ი. გომართელი სიტყვებსაც ისეთს ხმარობს, როგორც ჩვენი გაბატონებული კლასების იდეოლოგი, თორემ წოდების წოდებაზე მისთვის შესახებ ლაპარაკს არ დიწყებდა: კარგათ იცის ბ. გომართელმა, როგორ სატყველოდებენ ჩვენი ბრწყინვალე წოდების გამოჩენილი და გამოუჩენილი წარმომადგენლები სიტყვა „მოსევითა“, რათა დაამცირონ, ფეხქვეშ გათელონ, შეურაცხონ დღევანდელი გამათავისუფლებელი მოძრაობის ხელმძღვანელები და მეთაურნი, თუმცა არავითარ „მისევას“ და სხვა ამ გვარს მათ მოქმედებაში ადგილი არ აქვს. პირიქით ისინი აცნობიერებენ იმ აუცილებელ პროცესს, რომელსაც ცხოვრება ამუშავებს, იმ რეალურ ურთიერთობას, რომლის ნიადაგზე პირისპირ წამომჯდარან აზნაური და გლეხი, როგორც შეძლებული, უპირატესობით აღჭურვილი და შეუძლებელი, მონათ გადატყვეული; ნუ თუ, როდესაც წოდებათა ან კლასთა წინააღმდეგობას არკვევენ და ითვლისწინებენ შეუძლო კლასებთან ერთათ, მაშინ ხალხს ყელს სჭრიან? განა კლასობრივი ცნობიერების შეტანა ხალხში — ხალხის ყალბ გზაზე შეყენება? ეს ჩვენ სრულებით არ გვწამს; პირიქით გვეგონა, რომ რაც მეტი კლასობრივი შემეცნება გავრცელდება ჩვენ ხალხში, მით უფრო უმჯობესი იქნება მისი სოციალური ცხოვრებისათვის, ვინაიდან გაცნობიერებულ კლასთა ბრძოლის განვითარებაში ვხედავთ ჩვენ ერთადერთ ხსნას ყოველგვარ ისტორიულ უბედურებისაგან, ძარცვა-ყველეფისაგან, უსამართლობისა და უთანასწორობისაგან. თუ ბ. გომართელი დღევანდელ მოძრაობას, რომელიც მიმართულია თავდაზნაურულ ურთიერთობის სრულიად გაუქმებისაკენ სხვა მიზნებს და სხვა კითხვებს უყენებს გაღასპურელათ,—ეს აშკარათ მოწმობს, რომ მას სრულიად ვერ შეუგნა თანამედროვე ვითარება და საზოგადოებრივ ძალით განწყობილების ბუნება და ხასიათი. ჩვენ ერთ წუთსაც არ შეგვიძლია დავიფიქროთ ის უშველებელი ორმო, რომელიცაა გათხრის ორ კლასს-შუა. მართალია „სხვა ვინმეს“ ასახელებს ბ. გომართელი, იმის დასამარცხებლათ უნდა შეერთდენ ცხვარი და მეელი, ბრალიანი და უბრალოვო, ამბობს ის, მარა ეს „სხვა ვინმე“, ერთ-ერთ კლასს ცხოვრებაში მხარს აძლევს, ამაგრებს, უპირატესობით მოსაფს, და მაშასადამე ბრძოლა მის წინააღმდეგ ამ ერთ-ერთ კლასის წინააღმდეგაცაა. პირველის დამარცხება უკანასკნელის ძლიერების შემუსვრასაც მოასწავებს. „სხვა ვინმე“ ყოველთვის დამყარებულია იმ კლასზე, რომელნიც თავზე აზიან საზოგადოებრივ ცხოვრებას; უამკლასებოთ იგი ყოველთვის უძლეურია, ის მათი სურვილის და

*) ეს წერილი რედაქციას კი ხანია მიღებული აქვს, მაგრამ სხვა და სხვა მიზეზების გამო იგი აქაღის ვერ დაიბეჭდა. რედ.

**) ხალხ ჩვენ ვუსვამთ.

ლტოვილების გამოხატვლია, მაგრამ ერთი შეხედვით იგი განსხვავებულ საზოგადოებრივ ძალასაც წარმოადგენს, ისეთ ძალას, რომელიც თავის მხრივ გავლენას ახდენს თავისვე მომავლინებელ ელემენტებზე და ისე მოქმედებს, თითქო არავითარი ინტერესებს გაბატონებულ კლასებისას არ ემორჩილებოდეს. ნამდვილად კი ყველა ესენი ერთს სულსა და ერთ ხორცს წარმოადგენენ, ერთი მეორეს ძვირათ ლალატობენ, ერთი მეორეს ქებათა-ქებას ასხამენ. „გულული მამას აქებს, იმით რომ მამალი გულულს აქებს“, ამბობენ ხოლმე რუსები. ჩვენი ცხოვრებაც ამასვე გვასწავლის: და გვეუბნება. აუვარჩხალეული ცხოვრების გულდანი ამოსროლილ მწარე „ოქმის“ ვერ აბათლებს, ვერ ასუსტებს ნაციონალური იდეალები ჩვენი მოხუცი წოდებისა. თვით საზოგადოების გულში დატრიალებულ გრივალს ვერ მოსპობს თავად-აზნაურული პატრიოტიზმი და კეთილ-შობილური ლათინური „კეთილ-შობილურ“ ინტელექტუალისა. მხოლოდ უნდა ვიცოდეთ, რომ ჩვენ თავად-აზნაურობასთან იმდენად გვაქვს საქმე, რამდენადაც იგი წარმოადგენს გამაგრებულ, უპირატესობით აღჭურვილ წოდებას, პროგრესის შემაფერხებელ მოვლენას, და ფეოდალიზმის ბორკილების გამოქსახველს. რაც შეეხება ბ. გომარათელის აზრს—პირველ წერილში „სხვა ვინმე“ მყავდა სახეში და არა თავად-აზნაურობა, —უნდა მოვახსენოთ, რომ ის სრულიად არ არის მართალი, უკეთ რომ ვსთქვათ არ შეფერება პირველ წერილში გამოთქმულ შეხედულობას. ბ. გომარათელი მოკლეთ ახასიათებს მრავალ-პირნახულ გლეხი კაცის სულ უწინდელ ცხოვრებას და ნახულობს, რომ იგი იყო მონა, ე. ი. უბრალო ნივთი, უსულ-გულმა არსება, რომ იგი მოკლებული იყო ყოველ-გვარ საკუთრებას და ქვეყანაც მხარს აძლევდა ამგვარ ავაზაკობას. ვინ უყვარდა წინეთ, მონების დროს მისი მტერი? მხოლოდ მისი მხარვედი მონათმფლობელი. დადგა ყმობის დრო; გლეხ-კაცი გაქირავებაში ცხოვრებდა; მას აწვალდნენ, ჩაგრადენ. ვინ იყო ამის შემავიწროებელი? ბატონი თავად-აზნაურობა. ბატონ-ყმობის უღელი ჩამოცილდა გლეხს; იგი ნაყმევი შეიქნა მას ჩამოართვის მიწა. ურომლისათაც ცხოვრება არ შეცდოდა, და უთხრეს თავისუფალი ხარო, რადგანაც ადამიანს ჰყვრით ცხოვრება არ შეუძლია, იგი იძულებული იყო დამორჩილებოდა მას, ვისაც ქვეყანამ მიწა არგუნა. ვის შერჩა მიწა ყმების განთავისუფლების დროს ბ. გომარათელი? აქ თავად-აზნაურობა არაფერ შუაშია? როგორ შეიძლება გლეხებზე ლაპარაკობდეთ, მათ გაქირავებულ ცხოვრებას ითვალისწინებდეთ და ამავე დროს მათი დაბნელებული ცხოვრების მიზეზს გვერდი აუაროთ?—და არც აფიქვით პირველ წერილში. ვილაპარაკოთ ფაქტებზე: „ლდეს, როდესაც შენ ძლიერი და ენააღმგებელი გიხილეს შენმა მტარავლებმა (დღემდე ხომ პირუტყვით გფილდენ), ენას გიქიცებენ: შენ გონიერი ხარ; მით ხარი რა გინდა, რა გსურს და ყველაფერს აგისრულებთ, მზათ ვართ გემსახუროთო! სტყუიან, არ დაუჯერო! ვინა მათ კი არ იცოდნენ, რომ შენ ადამიანი ხარ და მაშასადამე ადამიანური ცხოვრება გინდა? იცოდნენ, კარგათ იცოდნენ დიდი ხანია, მაგრამ შენ მხოლოდ მონათ უნდოდი და არაფერს შენთვის არ იმეტებდნენ და სხვ. ბ. გომარათელის აზრით აქ „სხვა-ვინმე“ და არა თავად-აზნაურობა სახეში მიღებული, ვინ იყვენ და ვინ არიან გლეხ-კაცის მტარავალი? ვინ თვლიდა და ვინ თვლის გლეხ-კაცს ბირუტყვით? ამაზე პასუხი თვით ბ. გომარათელმა აგოს. ხოლო ჩვენ კი ჩვენდა ფავთ ვიტყვი რომ თავად-აზნაურობის, როგორც წოდების, ინტერესი ეწინააღმდეგება მთელი საზოგადოებრივ ცხოვრების განვითარებას, მთელი ხალხის და რა თქმა უნდა გლეხობის

ინტერესებსაც. ამიტომ ამ ინტერესთა წინააღმდეგობის დავიწყებას ვერ ვურჩევთ ხალხს, გლეხობას. პირიქით ამის შეგნების და გათვალისწინების მომხრეთი ვართ, რადგან აქ გმლვეა დასაბამი თანამედროვე ტრაგედიას და „სხვა ვინმე“ ამ ნიადაგზე განიცდის სასიკვდილოთ მომართულს ისრების ჩხვლეტას. კლასთა ბრძოლას მიეყვართ საერთო მტრის დამარცხებამდე, კლასთა ბრძოლა ამუშავებს თანამედროვე ინტორიას ჩვენში. ბ. გომარათელი კი გველაპარაკება მოკლილი კაცივით—საქირთა შეერთება სხვა და სხვა კლასებისა, და მით რა თქმა უნდა მივიწყება-გადაფურცება ინტერესთა წინააღმდეგობისა. არა, ბ. გომარათელი, როგორც გავს გვარინი ნახტომი გავიკეთებიათ ბურჟუაზიულ-ლიბერალურ ბანაკსკენ, და ნურას უკაცრავათ, თუ ისინი ვერ გადმოგყვენ თან, ვისაც მალდა აქვს დაყენებული წმინდა დროშა ფეოდალიზმისაგან და უსამართლობისაგან გამათავისუფლებელი. თავის „რედაქციის მიმართ წერილში“ ბ. გომარათელმა საკსებით გავაცნო თავისი ეხლანდელი ფიზიონომია, როგორც „საერთო ნიადაგის“ მოტრფიალემ, და ამიერიდან გვეცოდინება, ვისთან გვაქვს საქმე!.

ბ. აბაშიძე, პ. კიკელიშვილი, გ. ჩხაიძე, შ. ელიავა, ვ. გარდავაძე, ნ. ბალანჩივაძე, მიწა ქუთათულაძე.

ჩემი შთაბეჭდილებაზე

III პროლეტარიატი.

გაზაფხულის შუქმა ერთბაშით შეაბრუნა ჩვენი საზოგადოების ჩვეულებრივი უკუღმართი თავზე ტრიალი. საკმარისი იყო ერთი, ერთადერთი სიტყვა, რომ იგი ისევ ფეხზე დამდგარიყო. ეს ისტორიული სიტყვა იოქვა. ქალბატონმა ბიუროკრატამ წარმოსთქვა იგი თავისი წმიდა მოცაქულის ბავთვა: ქალბატონმა საზოგადოებას ნდობა გამოუცხადა! ძლიერი მუქა უძღურთა თვითონ კი არ თხოულობს ნდობას, როგორც ეს ყველა წაღმართ ქვეყნებში ხდება,—არა, ის მთელს კრებულს, მთელს საზოგადოებას უთვლის: რა გაეწყობა, მოდი, ვსინჯავ, გენდობიო. ან სდამდის მიაღწევს ხანდისხან ლოლიკური უკუღმართობა. გამოდის: მთელი—მახინჯი ნაწილისთვის არსებობს, სხეული—მაზე აღმოცენებულ სოკოსთვის!...

როგორც უნდა იყოს, ეს მოჯადოებული სიტყვა იოქვა და ამ თქმამ თავისი ქმნა—ახალისთვის „სვრანი და ძვრანი“ გამოიწვია: კომპეტები მიიჯაკვენ, ბნელი ძალები მიიმაღნენ, მიმაღლური მცხოვრებნი—საწყალი, ბეჩავი „ОБЫВАТЕЛ-ები, თუმცა უნდოთ, გან-განზე ხედოთ, გამოვიდენ, მზეზე გამოვთინენ. დამძრენ თავ-თავიანთ სოროებიან დაფეთებული ინტელიგენტები და... იწყეს თავის, უვარჯიშობით დაწლუნგულ დაჟინებული იარაღების მოპირვა: ენის წვერი ააქიკიკეს, კალმისა—ააწკრიპინეს... გაჩაღდა ბანკეტები თავისი დრესებითა და რეზოლიუციებით, პეტრიციებითა და ბატონებისადმი თხოვნა-მუდარებით: „ჩვენც... ალა... მიანები ვართ, ჩვენც შემოგვიჯღინეთ სუფრის, თუ გინდ იქ ბოლოში, ჩვენც ჩავგირიეთ ჩვენ საკუთარ საქმეებშიო“... თუმცა ყველა ეს „ჩვენცა და ჩვენც“, ყველა ეს რეზოლიუცი-რეგოლიუციები, რასაკვირველია, ქალაქზე და მხოლოდ მარტო ქალაქზე სწარმოებდა, მაშასადამე, ვერც მტერს აენებდა, ვერც მოყვრეს არგებდა,—ამის და მიუხედავად, წინააღმდეგობათა და უჩვეულონი ბატონ-პატრონები კანდიერთ ამ კანდიერებს ცხადია, ვერ აბატებდნენ. ცხადია, საზოგადოება ჯერ კიდევ არაა საკმაოდ მოქმედ-გახედნილი, მაშასადამე, ის არც ნდო

ბის ღირსია. ითქვას, იქნა: სცენაზე ისევ ის მანდილოსანი რეაქცია გამოდის—ეს უკბილო ბებრუკანი თავისი ეშვებით. სადღაა. რაა, ეს შენი მოწონებული ნღობა, ან ეს უღელური უღრთული გაზაფხული! ბუნებრივ ზამთრის სუსხს ხელოვნური—რეაქციის სუსხი შეუერთდა... ისევ ის ბნელი ძალები, ისევ კულ-გამოგონებელი კომპეტები და მათი უსირცხვილო თარეშ-ნავარდობა. ნაპირებიდან გაღმობეთქილი საზოგადოებური მიმდინარეობა, ყოველ-მხრიდან დევნილი, შევიწროებული, ისევ თავის ძველ ვიწრო, დამყაყებულ კალაპორტსკენ მიერეკება. ისევ იქ უნდა მოიკრუნხოს, მოიხაშოს, მოიწამლოს.

და აი, ამ დროს, სწორეთ ამ დროს, ბრძოლის ველზე ამართება იგი—ტიტანი, რომლის უბრალო აჩრდილი მღვარა აიე. დაფეთებს, დაფეთებულ დევნილთ ასე გაამხნევებს! ეს თვით შრომა! როგორც ინტელიგენცია და მისი მომავლინებელი „კაი საზოგადოება“, პირველათ შრომაც იმევე იარაღით—პეტეციით, გამოვიდა, შემდეგის მხოლოდ პაწია განსხვავებითა: ქალღმერთი ძალა გააყოლა, იღვას—მატერია: თავისი შავი, დიპტიკული მუშტი. ცხრა იანვარსაც სწორედ ეს პაწია განსხვავება ასხვავებს. ამ ისტორიულს დღეს მომავალმა მეფემ პირველათ დათვალდირა თავისი ჯარა იქ იმ მოედანზე, სადაც წარმავალი თავიდანვე თავისას ათვალდირებს. ახალი შეიქრა ძველის საშებლოში; ძველი შეიქრა შეკრთა ახალის დანახვზე. ორი მოწინააღმდეგე რეალური ძალები დაუპირდაპირდენ ერთმანეთს;.. მოწყალეო ხელმწიფენო, მოწყალეო ხელმწიფანო, ისტორიას აი ეს ძალები და ამ ძალები — შეჯახება ჰქმნიან, აკეთებენ. საოცრება! ეს ქეშმარიტება, რასაც ასე ცხადათ ყოფს თვით ისტორია, ყველას წინ უღვას მარა მას ყველა ზურგს აქცევს, შაშვადებს, თვალს აფარებს. როცა საღმე—„სობრანიანზე“, ალოდისმენტებითა და ტუშის ცემით დამთვრალი, გაბრუნებული ორატორი—ფრანკში გამოწვიებული ვექილი გინდ ინტენერი, ექიმო თუ პედაგოგი უკან სახლში მოდის, ის—ეს შენ კარგად იცი ჩემო ამხანაგო მკითხველო—მადის სრული დარწმუნებული: ქვეყანა ეხლა... ისე და იქით აღარ ბრუნავს, როგორც და საითქენაც წინეთ ბრუნავდა—მისმა ქუხილმა სულ სხვა გზაზე დააყენა! ენისა და კალმის წვერი, ეს ის არხიმედის წოწინარია, რომლითაც ინტელიგენცია თავის სურვილისამებრ არწევს ისტორიას. საკვირელოა, რომ ინტელიგენციის ეს კრუ მორწმუნეობა ხალხსაც და ბისმარკებსაც მართლმორწმუნეობათ შიანიათ. რევოლიუციის უფსრკულში გადაჭრილი ლუი მე-16 მოსისხლე მტერს მირაბოს უჩიქებს—მასში ეძებს ხსნას, მას ებოტინება. მირაბო რევოლიუციას სასახლის ოქროზე ცვლის, დარწმუნებული რამ რევოლიუციას სასახლის წინ ამხობს და აჩიქებს. ასე დიქრობენ დღესაც თითქმის ყველა დიდი და პატარა, მირაბოები, თუ მცა დასტურ ყველა რევოლიუციები ყველა მირაბოებს ექითკენ აპწილ-ატრიალებენ, სათქენაც ხალხის მოუსყიდელი მუშტი გადასტრიალებს...

საზოგადოებური მებანიზმი მთელი თავისი სიგძე-სიგანიით დაყრდნობილია მაგარს, მართალია, მარა გარდამავალ მომავლევამ ბატარაზე. ეს არის მშრომელი, ხელით, ძარღვით, მშრომელი ხალხის ზურგი. რამდენათ დრო ვადის, იმდენათ იყენება, მძიმდება ეს მებანიზმი; მაშასადამე იმდენათ შავდება. ცვლება ამ მებანიზმის მატარებელი ზურგიც. ეს იწვევს, ცხადია, ტკივილს. ყველაფერს საზღვარი აქვს. აქვს საზღვარი ამ ტკივილსაც. და აი, აქ ხალხი—ეს ცოცხალი საფუძველი

ცოცხალი საზოგადოებური შენობის—თუ მან მთელად არ დაკარგა ტკივილებისადმი გრძნობიარობა,—უთუოდ უნდა შეირყას, გაიშრას, რო გაჭარქყვას გაღურნეს, მაშასადამე უთუოდ უნდა შეირყას დაიზვრას მთელი; მაზედ აკიდებული, ბარგი ბარხანც. ეგრედ წოდებული სოციალური კატასტროფა—რევოლიუცია, აი ეს ნძრევა-ნგრევაა. ისტორიაც აი აქ აკეთებს თავის დიდ ნახტომს, აქ იცვლის კანს, ამ განმანახლებელი პროცესის დედა-ძარღვი, როგორც ვხედავთ, თვით ძარღვიანი მაგარ-კანიანი ხალხია. დაკატავებული-დაკაპიწებული, წელზე ხელზე-შეზადმული, ეს მღვეი და-სტკერის უმოძრაოთ გაგდებულს თავის მსხვერპლს. ძველის იოლათ დამშლეო-დამნგრეველი, სრულს უძლეურებას იჩენს, როცა საქმე ახალის აგება-შენებადის მიდის ქლესა მელია — გუშინდელი ვიღაც ვიგინდარაც სწორეთ ამას უკდის, ამას ელის. კულის ქნევითა და ქიციანით გამოკუნტულებს ის ბლუ, უვიცი დელიყანდარს წინაშე; აღბობს ეამბორება და ამავდროს მის დელიყანდარს მიერ დამზადებულს მასალას უსევს მთელს რაზმს თავის ერთგულ ოსტატათა, ხურათა და ხუროთმოდებართა. გაჩაღდა მუშობა და აა: ახალთ-ახალი გაკრიანლებული სოციალური ეტლი ახალი პასაჟირებით; ახალი ბატონ-პატრონები ახალი მათრახებით; ახალი, კობტა-კაკობი, კები და ახალი მალაზო, —აი რით იჯადოებს ახალი ქვეყანა, ახალი ბატონი მათ გამომწვევ გატყავებულ-დამავებულ ძველს ზურგს!

გაპოლის, პირველი შეხვედით, შეურაცხელი წინააღმდეგობა: შრომა, რომლის ისტორია მთელი ისტორიის შინაარსს შეადგენს, როველიც ამოძრავებს, ანახლებს, ახალისებს ცხოვრების მთელს ზედაპარს,—თვით-ან ქვევით არავითარს არსე. ბიოს ცულოდებს არ განვიკდის; მონის დასერალ-დაწყულულელებული ზურგი, ახალი მალოპო, ახალი კეხა, ახალი ჯალათ-პასაჟირებით ყმას. ყმა ისევ ახალი მალოპო ისევ ახალი კები ახალი ბარგი-ბარხანით პროლეტარს. იცვლება სახელიც, ფორმა, შინაარსი კი იგივე რჩება: დაჩაგრულთა ყოვლის ამტანი, ყოვლის მომთმენი ზურგი და ზედ დამზავგრელთა აუტანელი ტვირთი.

ღიახ, ეს ასეა, მხოლოდ პირველი შეხვედით. მეორე შეხვედით კი,—როგორც უნდა იყოს პესიპისტრია შეხედულობა,—ეს ასე არაა. სახელისა და ფორმის შეცვლა შინაარსის შეუცვლელათ არ ხდება. ეს ლოლიკური განვითარების კანონს ეწინააღმდეგება.—რა არის პროლეტარი? დაბოროლი, დატყვეებული შრომის უკანასკნელი ფორმა. მონა? ამ შრომის პირველი ფორმა. აი ეს ბოროლი აერთებს პროლეტარს მონას, მონას პროლეტარსთან. დანარჩენში კი დღეა განიჩრჩევან, განიყოფიან, განსხვავდებიან.—მონა ეს დაბალი ღობეა. მისი გათვლეა სრულიად არაფერია. ეს ქაა და ქიასავით ადვილი ვასარსება; მეტყველი ორ-ფეხია, რომლის მხოლოდ ძარღვს, ხორცს აუასებს, რომელსაც ისე ხმარობენ, როგორც პატარანი მოსურვებენ. ამ ორ-ფეხს, ვითარცა ოთხ-ფეხსა, ისე უღელში უზამენ, ხან ჰკლავენ, მის ხორცს კეპავენ ავუფთავებენ და იქ აუზში თევზებს უყრიან ოვეზი 'გაგემორიელდებო. ან, როგორც ძარღში ქარს ქათამსა,—ბედურულ მონანას გასართობათ ცირკში განგებ დამშულ მხეცებს ცოცხლად უკვებენ!..

აქედან პროლეტარადის დიდი, გძელი მანძილია. პროლეტარის ამკარათ გათელა ეხლა არც ასე ადვილი საქმეა. მის ძალას დღეს დაუძალავათ ანგაროშს უწევს დიდებულნი —ამ ქვეყნისა ძლიერნი. მონის ბადიში, გუშინდელი ყმის დიდძლი შაილი, პროლეტარი დამე ძილს უკარგავს, დღე-მოსვენებას შეერთებული გერმანიის თვით უუაწყეს ბრძანე

ბელსაც, ღვთის ნათესავ ვიღველმ მეორის ამ საჯაყ მდგომარეობას დღეს აღარ მალვენ მისი მიწიერი მახლობელი ნათესავებიც. პრუსიის დაზაფრული იუნკრები (აზნაურნი) მხდალის სიზაფთითა ბლავიან: მთავრობამ დაყარა იარაღი პროლეტარიატის წინაშე და ჩვენ ამას ვერ დაუშვებთ, ვერ მოვითმენთო! („P. B.“ № 127) ტყუით, ვარდისფერ—სისხლიანო რაინდნო: კი დაუშვებთ. კი მოითმენთ—ხო იცით, ძალა ჩაღასაც რო ამტერვებს!...

მონა, ყმა, პროლეტარი—ეს, როგორც ვთქვით, და ბორკილი შრომის წარმომადგენელთა სამი სხვა და სხვა ტიპია. მათი ისტორია—ეს შრომის ისტორიაა. პარველი ორი ტიპი შრომის განვითარების ორი უკანა, ქვედა საფეხურის შეილია. თვითველ მშრომელს იქ, ხელოსანია ის თუ მეურნე, მონაა თუ ყმა, თავისუფალი თუ მორჩილი,—თავისი ნაქერი მიწა, თავისი ქობი, თავის სახელდონო აქვს. თვითველს ხელში საკუთარი სამუშაო იარაღი უჭერია, რომელსაც თვითონ აკეთებს, რომლითაც თვითონვე აკეთებს: ხნავს და ქსოვს, სქედავს და კერავს. თვითველი მხოლოდ ამ საკუთრებას დასტკერის; მით იბრუნებს თავის გაქვრებულ სულს და ქვეყანასაც მით აბრუნებს, მით აპურებს...

(დასასრული აქნება).

—ლია.

დედაკაცი და მისი მატრონიური მდგომარეობა.

(კლარა ნეტკანასი).

თარგმანი რუსულიდან.

(შემდეგი *).

აქამდინ ჩვენ ვცდილობდით დაგვემტკიცებია, რომ თანამედროვე ცხოვრების პირობებმა ძველი „დიასახლისი“ საზოგადოებრივ ანახრონიზმით გახადა.

„დიასახლისის“ ფუნქციას ჩვენ მხოლოდ ეკონომიური მხრით ვარჩევდით. რაც შეეხება ქალს, როგორც დედას—ამაზე ჯერ არ გვილაპარაკანია. არა გვითქვამს რა მის „ბუნებრივ დანიშნულებაზე“, რის შესახებ ისე აღტაცებით წერდენ და ლაპარაკობდენ ძალათ გაპოეტებული და გაფილოსოფოსებული ფილისტრები.

ამ ვაჟბატონების აზრით ქალი ძველ მდგომარეობაში უნდა დარჩეს და თავის (დედობრივ მოვალეობას) ასრულებდეს, რაც შეეხება თავისუფლებას—ის მან არ უნდა მოითხოვოს და თუ მოითხოვა—მაშინათვე ჯვაროსანთა ომის ქადაგებას დაიწყებენ ქალების განმთავისუფლებელ მისწრაფების წინააღმდეგ.

ასე გონიათ, რომ ამ „ბუნებრივ დანიშნულებაზე“ მასლაათით შეიძლება დაკმაყოფილდეს ქალი, რომელიც მოითხოვს, რომ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მას თავისი წილი უფლება და მოვალეობა ქონდეს მინიჭებული.

ამნაირ მსჯელობას „მორალურია“ მოსაზრებით ხსნიან ღ ხომ მოგვხსენებთ, რომ ფილისტრებს ისე არასფერი არ უყვართ, როგორც მათთვის არა სასიამოვნო ფაქტებისა და მოვლენების თავიდან აშორება, რასაკვირველია „მორალურია“ ოსაზრებით. „მორალური მიზეზი“ მართალია თავის თავათ მტრათ უშინაარსო და ფუქსაუკტი არის, მაგრამ ამასთან ლამაზი, იაფი და სასიამოვნო გასაგონი. ბურჟუაზია იმალება თავის მორალში ისე, როგორც სირაქლემა სილაში, როდესაც ის საშიშ მდგომარეობაში გრძობს თავს.

როდესაც ქალის მდგომარეობაზე ლაპარაკობენ და მის ბუნებრივ დანიშნულებას აკანონებენ, სრულებით არ ღებუ-

ლობენ მხედველობაში იმ აუარებელ ქალებს, რომელნიც გერასოდეს ვერ შესძლებენ თავიან დედაობრივ მოვალეობის შესრულებას.

ამ ქალების რიცხვი კი, თანამედროვე საზოგადოებრივი პირობების გამო, ყოველ წლობით მრავლდება, და საკითხი დღიური ქარის შესახებ შეიქნა მათთვის სამკვდრო-სასიცოცხლო საკითხათ.

კაცთა ქორწინების რიცხვი თან და თან მცირდება. ამის მიზეზათ ერთი მხრით გაუთავებელი ომებია, რომელნიც აუარებელ ახალგაზდათა სიცოცხლეს წუთისოფელს ასაღმებენ, მეორე მხრით კი სიღარიბე, რომლის გამო კაცი საკუთარ ოჯახს ვერ ეცილება.

ხშირათ აუტანელ ეკონომიურ პირობების გამო ქმრის ქალსაც არ ეძლევა შეილება ფიზიკურათ ცუდათ განვითარებული პროლეტარის ცოლი აჩენს ქვეყნათ მხოლოთ ზბედურს, ცხოვრებისთვის გამოუსადეგარ ბავშვებს, თუ რასაკვირველია მთლათ არ ესპობა მშობიერობა. რა უფლების ძალით აკისრებენ იმ მოვალეობას, რომლისთვისაც არცერთი საქირო და აუცილებელი პირობები არ არსებობს?!

მაგრამ შეუძლია კი ქალს, რომ თანამედროვე პირობებში აღზარდოს ბავშვი ისე, როგორც წესი და რიგია?!

თუ თვალს გადავავლებთ ბურჟუაზიულ კლასის ოჯახს, დავინახავთ, რომ ქალის „ბუნებრივი დანიშნულების“ შესრულება გამოიხატება მხოლოთ იმაში, რომ ის ქირობს სხვა და სხვა გარეშე პირებს, ძიძებს, რომელთაც აკისრებს ყველა თავის „დედობრივ მოვალეობას“ და, ამასთანავე, დიდის სიამოვნებით დააკისრებდა იმავე პირებს არა სასიამოვნო მშობიერების აქტსაც, მაგრამ, მისდა სამწუხაროთ, ეს შეუძლებელია.

ბავშვების კარგი მატერიალური პირობების წყალობით, ფიზიკური, გონებრივი და ზნეობრივი აღზრდა ებარება ამ საქმისთვის სპეციალურათ მომზადებულ პირებს.

დედის მოვალეობა მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, რომ ის ირჩევს ამ სპეციალისტებს, ყურს უგდებს მათ და აძლევს ჯამაგირს. ქალი მხოლოთ იზვიათ შემთხვევაში უძღვება შვალის აღზრდის საქმეს და უფრო იზვიათია, რომ ამ აღზრდას რამე კარგი შედეგი მოყვეს.

რასაც მსხვილ ბურჟუის ოჯახში შვრება სიმდიდრე, პროლეტარის ოჯახში—სიღარიბე. რაც უფრო მცირდება ქმრის ხელფასი, მით უფრო აუცილებელ საქიროებათ ხდება ცოლის შრომა ოჯახისთვის. გაქირავებას გამოყავს ქალი ოჯახიდან და მიყავს ფაბრიკაში, სადაც ის ქმართან ერთათ შრომობს, რომ როგორმე ოჯახის მოთხოვნილება დააკმაყოფილოს. თავისთავათ ცხადია, რომ ამნაირ პირობებში ქალს არ შეუძლიან ყური უგდოს შვილის აღზრდის და განვითარების საქმეს.

ამნაირათ, თანამედროვე მატერიალური პირობები ერთნაირათ მოქმედობენ როგორც მალალ, ისე დაბალ კლასებში. ამ პირობებმა დედას შვილების აღზრდის საქმე ხელიდან გამოაცალეს. უმთავრეს შემთხვევაში ბავშვების აღზრდა ოჯახის მოვალეობას აღარ შეადგენს—ეს საქმე სხვებს, ოჯახის გარეშე მყოფ პირებს ჩაუვარდათ ხელში.

წარმოების ახალმა პირობებმა, არა თუ მოაცილეს ქალი შინაურ საქმეებს, არამედ შვილის აღზრდის საშუალებაც მოუსპეს. ამ მხრივ, როგორც ბურჟუაზიული წრის ქალი, ისე მუშა-ქალიც ერთნაირ მდგომარეობაში იმყოფებიან, წარმოების პირობებმა ერთნაირათ იმოქმედეს მათზე. მიუხედავათ ამისა, ამ ორ კლასთა ქალების შინაურ ცხოვრებაში დიდი განსხვავებაა: ერთი მხრით—სრული უსაქმობა და ნებვირობა, მეორე მხრით—აუტანელი გაქირავება და ქაბან-წყვეტა. ბურ-

* იხ. „მოგზაური“ № 25,

უჯარხიულ ქალს საშუალება აქვს, რომ თავის შვილებისთვის განათლებული სპეციალისტები მიზატიკოს, რომელთა გავლენა ბავშვებზე გაცილებით უკეთესია, ვიდრე თვით დედის, და ამ ნაირათ, ბავშვები, შედარებით, უკეთეს პირობებში იზრდებიან. სულ სხვა ნაირათ არის მოწყობილი მუშა ქალის საქმე: მისი შვილების აღზრდა თითქმის ყოველთვის და აუცილებლათ შემთხვევაზე დამოკიდებული, ხოლო შკოლას, რომელიც წრთვის და ანეთარების ბავშვების ზნეობრივსა და გონებრივ მსამეს, წარმოადგენს გაჭირვება.

შეძლებულ ქალს მეტათ ეზარება თავის შვილის თავისივე ძუძუთი საზრდოება, რადგანაც ეს გარემოება მის ტანადობას და მოყვანილობას აუშნობს, უკარგავს ჩვეულებრივ სიკვლეუტეს და სინარჩარეს.

ეს რომ თავიდან აიცილოს ის ეძებს თავის შვილისთვის „ჯანსაღ სოფლის დედაკაც“, რომელიც ბავშვს უფრო საღი რძით ასაზრდოებს, ვიდრე დედა, რომლის ორგანიზმი თაბადლებიდანვე მოწამლულია.

ის პირები, რომელთაც შემდეგში ბავშვის აღზრდას ავალევენ, ამ საქმისთვის სპეციალურათ ეზადებიან, მუშა-ქალს კი ფიქრაც არ შეუძლიან იმაზე, რომ, თავის მაგიერათ ვინმე კარგი მეძუძური იშოვნოს. თუ ავათყოფობამ არ აიძულა ის, რომ შვილს ძუძუ გააშვებოთ, მუშაობის ძნელი პირობები აიძულებენ მანკეც ეს საქმე ჩაიდინოს. ხან და ხან ის უდგება ძიძათ სხვის შვილებს, მაგრამ უფრო ხშირათ ის ფაბრიკაში გარბის საშუაოთ, სადაც მთელი დღე გამუდმებით მუშაობს, თავისუფლდება ერთი საათით, მხოლოდ სადილობის დროს, როცა ის მირბის სახლში, რომ დამშუფლ შვილებს თვალთ გადაავლოს და საქმელი მიაწოდოს.

(შემდეგ იქნება).

წერილები რედაქციის მიმართ.

ბ. რედაქტორო!

ეს წერილი „ს. ფურცლის“ რედაქციაში მქონდა გაგზავნილი დასატამბვათ, შემდეგ „იერიასაც“ გაუგზავნე, მარა არც ერთმა რედაქციამ რაღაც ღრმა მოსაზრებათა გამო ადგილი არ მისცეს მას თავიანთ გაზეთში. ამის გამო უმორჩილესადაც გთხოვთ, თუ შესაძლებლათ პოვით, დამისტამბეთ ეს წერილი და მით საშუალება მიმეცით გავასწორო ჩემი უნებლიე შეცდომა.

„ს. ფურც.“ № 2819-ში ბ. სილ. ხუნდაძის წერილი დასტამბული, რომელშიაც ავტორი სხვათა შორის ამბობს: „პირველი ჩვენი წერილის ხელის მომწერთაგან ოცმა ინტელიგენტმა უკვე წაიკითხა ეს წერილი და მოიწონა მისი შინაარსი... სრულიად დარწმუნებული ვართ დანარჩენი ხელის მომწერნიც თანახმა იქნებიან ჩვენი საპასუხო წერილისა“-ო.

ბ-ს. ხუნდაძეს რომ ეს წერილი არ დაესტამბა, მართალი მოგახსენოთ, ჩვენი რედაქციების სრულიად სამართლიან მათრახებს მოთმინებით ავიტანდი და თავის განსამართლებლათ კრინტსაც არ დავძრავდი, მარა ამ წერილს შემდეგ დაჩუმება ხომ ცნობილ „დეკლარაციაში“ გამოთქმულ აზრის სოლიდარობის და დასტურება იქნებოდა და ამის გამო იძულებული ვარ სიჩუმე დავარღვიო და თავი ვიპართლო. ბევრმა შეიძლება კიდევ გაიკინოს: „ხელი მოგვიწერია და რაღა დროს თავის პართლებათა“. მარა რა გაეწყობა, ცოდვა გამუდმებული ჯვობია.

გასულ აპრილში მომხდარ თვალ-დანაწურთა სავანებო კრება მთელი ორი-სამი დღე იმის თათბირში იყო, თუ რა საშუალება გამოაქმენათ, რომ გლუხება და თვალ-დანაწურთა შორის გამწვავებულ მღვამარეობისათვის რაზე წამალი დავდოთ. ამის შესახებ ბევრი სხვა და სხვა აზრი გამოითქვა. სხვათა შორის II აპრილის კრებაზე ბ. ს. ხუნდაძემ წაიკითხა თავისი წერილი, რომელშიაც ამტკიცებდა, რომ გამწვავების მიზეზი ინტელიგენტთა ქადაგება არააო. წერილის შინაარსი ისეთი სიმპატიური იყო, რომ მთელი კრების ერთობლივი ტაშის ცემა გამოიწვია. მეც, თქვენი უმორჩილესი, ტაშს ვუკრავდი ავტორს. კრებამ

თხოვა ბ. ხუნდაძეს თავისი წერილი ჩვენს გაზეთებში დაესტამბა და ხალხში გავრცელებოდა. რამდენიმე დღის შემდეგ ეს წერილი მომიტანეს ხელის მოსწერათ. მე შევანა კრებაზე წაიკითხულ წერილის რედაქცია სასვებით დასული იყო, ბოლომდის აღარ ჩამოკითხავს, რადგანაც სხვა. ვარ მიმეშურებოდა, და ხელი მოვაწერე. წერილის დასტამბვის შემდეგ კი აღმჩნა, რომ რედაქცია შეცვლილი ყოფილა.

უნდა გამოგიტყდეთ, რომ მოპირდაპირე კლასთა „ძმურათ ხელს ხელს ჩაკიდება“ რაღაც „საერთო პარმონია და ჩვენებური ავტონომია არც მწამდა, არცა მწამს და ვერც ვიწამებ. ამის გამო ბევრთან მქონია დავა და ბევრი კუთათური ინტელიგენტი გამიჯავრებია იმ ბედითი „დეკლარაციის“ დასტამბამდისაც...

ასჯერ და ათასჯერ წინააღმდეგი ვარ წვა-დაგვის და ხოცვა-ჟლეტის (თუ კი ეს არსებული მოძრაობის გამომდინარეობით მართლა ისე გავრცელებულია ჩვენში, როგორც ზოგიერთი თვალ-დანაწური ამტკიცებდა და რაც მე პირადათ არა მეჯერა), დანარჩენში კი ვიჯიშნი „თვალ-დანაწურობის დეკლარაციისაგან.“

იასონ ნიკოლაიშვილი.

ბატონო რედაქტორო, გთხოვთ ამ შენიშვნას თქვენ პატივცემულ გაზეთში ადგილი დაუთმოთ.

ამას წინეთ ჩვენ და „კახეთის“ საზოგადოების გამგეობის შორის უთანხმოება ჩამოვარდა, რომელსაც შედეგათ ჩვენი დათხოვნა მოჰყვა. რადგანაც ეს ამბავი, ჩვენის აზრით, ყურადღების ღირსია, ამისათვის საპირით ვსცანით საზოგადოებას ვაუწყოთ—რისთვის ჩამოვარდა ჩვენს შორის უთანხმოება და რათ დავითხოვა საზოგადოების გამგეობამ. „კახეთის“ საზოგადოებაში არსებობდა შემდეგი ჩვეულება: როდესაც რომელიმე მოსამსახურეს ითხოვდენ ან იღებდენ—ეს ეკითხებოდა საზოგადოებაში მომუშავე მოსამსახურეთ. 5—6 ივნისის ჩვენ ვავიგეთ, რომ გამგეობას ჩვენ დაუკითხავათ, ერთი ჩვენი ამხანაგის, ნიკო მირიანაშვილის დათხოვნა გადაწყვიტა. რადგანაც ეს გადაწყვეტილება უსამართლოთ ჩავთვალეთ, ამისათვის გამგეობას წინადადება მივეცით, რომ დათხოვნილი ამხანაგის საქმე ხელ-ახლა, ჩვენთან ერთათ გავჩრია. ჩვენ წინადადებაზე გამგეობამ უარი გამოგვიცხადა, რის შემდეგ ყველა კანტორაში მომუშავენი გავიფიცეთ და გამგეობას წარვეუდგინეთ შემდეგი მოთხოვნა: მოგვეცეს უფლება, რომ ყველა მოსამსახურე პირის მიღება-დათხოვნის საქმეში გამგეობასთან ერთათ ჩვენც ვიღებდეთ მონაწილეობას. ამასთან ერთად მოვითხოვეთ დათხოვნილი ამხანაგის საქმის ხელ-ახლა გავჩრევა. ჩვენ მხარი დავგიჟირეს სარდაფში მომუშავე მუშებმაც და ამ ნაირად „კახეთის“ საზოგადოების ყველა მოსამსახურეებმა მუშაობაზე ხელი ავიღეთ მანამდის, სანამ საზოგადოება ჩვენს მოთხოვნას არ დააკმაყოფილებდა. უსამართლოთ და მეტათ თავხედურათ ჩათვალა საზოგადოების გამგეობამ ჩვენი საქციელი. უსამართლობას ხედავენ იმაში, რომ ერთადერთ ქართულ, სიმამრეულ დაწესებულებას, სადაც, მათი წყალობათ, ჩვენ ლუკმა ზურს გვწამდით, ვაფერხებდით, ხოლო თავხედობას ხედავენ იმაში, რომ ჩვენ მოსამსახურეებმა ვაგებდეთ და პატიკებს ზემო აღნიშნული მოთხოვნა წარვეუდგინეთ. „თავხედობით“ აღუღკვეთულმა გამგეობამ მისივე ჩვენი დათხოვნა და ჩვენს მაგიერად სხვა მუშების მოწვევა გადაწყვიტა. ამისათვის გავიგზავნა კახეთში გამგეობის წევრი თ-ლი ქაბაშიძე, რომელმაც საუფლისწულო მამულიდან 20 კაცზე მეტი ჩამოიყვანა, მაგრამ როდესაც ახლად ჩამოყვანულმა მუშებმა გაიგეს საქმე რაშიაც იყო, მუშაობაზე უარი განაცხადეს და უკან წასასვლელი და ვაცდენილი დღეების ფული მოითხოვეს. გამგეობა საგონებელში ჩავარდა.

კახეთიდან ჩამოყვანილ ხალხს რწმუნება დაუწყო, რომ ჩვენ გაფიცულნი ყოვლად წამხდარი და გაფუჭებული ხალ-

ბი ვართ, რომ ჩვენ გაფიცვის არავითარი გასამართლებელი საბუთი არა აქვს, რომ ის ამხანაგი, რომელიც გამგეობამ ჩვენ დაუეთხნავთ დიოთხოვა, ყოვლად უზნეო და წამბღარი კაცია, რაც ვითომდა ჩვენც ვიცით... ერთის სიტყვით, გამგეობა არწმუნებდა ახალ მუშებს ძველების უსამართლობაში და უსწინდისობაში. ცარიელი სიტყვები მუშებმა არ იკმარეს და მოითხოვეს საბუთი. თავის საქციელის სიმართლის საბუთად საზოგადოებამ სამედიატორო სამართალი ირჩია, რომლის გადაწყვეტადის ჩამორეკლ მუშებს თხოვა მოეცადათ. 21 ივნისს შეიკრიბნენ ჩვენ მერ არჩეულნი მედიატორები ფ. გოგინაშვილი, ა. ჯაბადარი, გ. ლასხიშვილი, კ. ჯაფარიძე, მ. ნათიძე და ს. ფირცხალავა, ამოირჩიეს თავმჯდომარედ შ. ჩიტაძე და შეუდგნენ ჩვენ შორის ჩამოვარდნილ უთანხმოების განხილვას. მედიატორთ, „კახეთის“ საზოგადოების რწმუნებულების ს. ვახვახიშვილის და ვ. რცხილაძის წინადადებით შემდეგი კითხვა უნდა გაერჩიათ: გვეკონდა თუ არა ჩვენ, მოსამსახურეთ, უფლება და საფუძველი გაფიცულიყავით, როდესაც ვიცოდით, რომ საზოგადოებას ამით დიდი ზარალი მოუვიდოდა. კითხვის ამ ნაირათ დაყენებაზე ჩვენ უარი განაცხადეთ. მედიატორებმაც ერთხმად, გარდა ბ. ფილიპე გოგინაშვილისა, რომელიც თავიდან ბოლომდე ჩუმად იყო და არავითარი გარკვეული აზრი არ გამოუთქვამს*), უხერხულად დაინახეს ამ კითხვას შეხებოდნენ და დაადგინეს: ის უთანხმოება, რომელიც ჩამოვარდნილია „კახეთის“ გამგეობასა და მოსამსახურეთა შორის სამედიატორო სისამართლოს საგანს არ შეაღვენს; მოსამსახურეთ ყოველთვის აქეთ უფლება გაფიცვისა, რადგანაც გაფიცვა მუშების მდგომარეობის გასაუმჯობესებელი საშუალებაა. ამისათვის მედიატორებმა სამედიატორო სამართალზე უარი განაცხადეს, ხოლო საზოგადოებას ურჩიეს მოსამსახურებთან თვითონ მორიგებულიყო, რაზედაც უშუამავლობა და დახმარება დაპირდნენ. მედიატორების ამ ნაირმა გადაწყვეტილებამ „კახეთის“ საზოგადოება მეტათ გააბრაზა და 24 ივნისს შემდეგი დაადგინა: „კახეთის“ საზოგადოების მოსამსახურეთ!**) ამით პატივი გვაქვს ვაუწყოთ, რომ სარევიზიო კომისიის, გამგეობის და საზოგადოების შვიდი მოწვეული წევრისაგან შემდგარმა შეერთებულმა კრებამ ამა 23 ივნისს დაადგინა: მოსამსახურეთა გაფიცვის გამო, როგორც სარდაფში, ისე კანტორაში, სამუშაოთ მოწვეულ იქმნას თვით საზოგადოების წევრები ანუ მათი შვილები. რაც შეეხება გაფიცულებს—ისინი ჩითუალონ ვარიტულებათ. ხელს აწერენ გამგეობის თავმჯდომარე ს. ვახვახიშვილი და გამგეობის წევრი ვ. რცხილაძე, რაც შეეხება მესამე წევრს გამგეობისას თ-დ აბაშიძეს, დადგინდებაზე ხელი არ უწერია, რადგანაც მისი აზრით, მუშებთან ლაპარაკი და მათთან რაიმე საქმის დაქერა თავადისათვის სამარცხვინო საქმეა. თ-დ აბაშიძე საჯაროდ, ზი-

ზლით გაიძახოდა: „странно и удивительно, какой-нибудь Пивдивадае долженъ имѣть право принимать участіе въ рѣшеніи вопросовъ, касающихся пріема и увольненія служащихъ Общества!“ იმ ხნის განმავლობაში, რაც ჩვენ გაფიცულები ვიყავით სარდაფში ამუშავებდნენ სალდათებს და ვილაც სხვებს...

როგორ მოიქცენ კახეთიდან ჩამოყვანილი მუშები, რომელნიც სამედიატორო სისამართლოს გადაწყვეტილებას უცდიდნენ? როდესაც სამედიატორო სისამართლოს პასუხი გაიგეს, არც ერთი მათგანი, საზოგადოების სამწუხაროდ, ჩვენ არ შეგვეცილა, მუშაობაზე არ დათანხმდა და უკანვე დაბრუნდნენ. ამ გარემოებამ გამგეობა, ცოტა არ იყოს, დააღონა, მართალია, მათ დაადგინეს, რომ უბრალო მუშებთან თავიანთი შვილები და ნათესავები მოეწვიათ, მაგრამ რომელი თავადი იკადრებდა სარდაფში მუშაობას! ეს ხომ შებღალავდა მათ თავადიშვილობას! საზოგადოებამ ისევ მუშებთან მოლაპარაკება არჩია.

მუშებმა მოითხოვეს რომ, დარჩენილიყო ისევ ისე ძველი პირობები მუშაობისა; მოითხოვეს აგრეთვე ჩვენი უკანვე მიღება. პირველი მოთხოვნის შესახებ გამგეობამ დიდი ყოყმანის შემდეგ, თანხმობა გამოუცხადა. რაც შეეხება ჩვენ უკანვე მიღებას—ამაზე გამგეობამ უპასუხა მუშებს, რომ ეს მათი საქმე არ არის, რადგანაც ჩვენ, ჩვენი მდგომარეობით, როგორც კანტორის მომუშავენი, სულ სხვა ვართ და სარდაფის მუშები კი სხვა, თქვენ და მათ შორის არავითარი კავშირი არ არსებობს და ამისათვის მაგ მოთხოვნაზე ხელი აიღეთო. ასე იყო თუ ისე მუშები, დაიმედებულნი, რომ მათ ისევ ისე ძველ პირობებში ამუშავებდნენ—მუშაობას შეუდგნენ, მაგრამ მეორე დღესვე დარწმუნდნენ, რომ მოტყუებულნი დარჩნენ. თითქმის ყველა ის უფლებები რომლითაც მუშები წინათ სარგებლობდნენ გამგეობამ გააუქმა. მაგალითად მუშებს ჰქონდათ მინიჭებული საამხანაგო სამართლის უფლება. სარგებლობდნენ ჩაით, შაქრით—ყველა ეს მუშებს მოუსპეს.

აქ საქართველოთ ვთვლით აღვნიშნოთ ერთი გარემოება. როდესაც სარევიზიო კომისიის წევრი თავადი ზ. გ. ჭავჭავაძე ერთ მუშათაგანს ელაპარაკებოდა და მუშამ სიტყვის შებრუნება გაბედა—თავადი გლახის „სიბრიყვემ“ განარისხა და ბრძანება გასცა ეს „თავადი“ მუშა ამწამსვე სამსახურიდან გააგდეთო, რაც რასაკვირველია მოწმებით შესრულებულ იქმნა. აი მოკლეთ ის, რაც გვინდოდა გვეუწყებოდა საზოგადოებისათვის და ეხლა თვით საზოგადოებამ დასდოს თვისი მსჯავრი...

ამხანაგების მონდობილობით „კახეთის“ სსზ. კანტორას ეთელი მოსამსახურე ვარ. წივწივადე.

*) 6 ივნისს კერძო ლაპარაკში ბ. გოგინაშვილმა აშკარათ გამოგვიცხადა, რომ ის ვერ გაამართლებს ჩვენს მოთხოვნას, რადგანაც ამ მოთხოვნის დაქმყოფილება წარმოების საქმეს შეაფერხებს. ჩემს საქმეს როგორც მინდა ისე მოვავდარ-მოვაწყობო, ვისაც მინდა იმას დაეთხოვ და ვინც მინდა იმას მივიღებო. რა საქმეაქვს მუშებს ჩემ საქმეში გაერისნო.

**) ეს დადგინდება ჩვენმა „ნიციონალისტებმა“ რუსულ ენაზე შეადგინეს და რუსულადვე მიგვეწერეს.

რედ.-გამომც. ი. ა. როსტომაშვილი.